

Torsdagen den 3 april em.

Kl. 19.30

Arbetsmarknadspoli-
tiken

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

43 § Arbetsmarknadspolitiken (forts. från prot. 107)

Fortsattes överläggningen om arbetsmarknadsutskottets betänkande 1985/86:11.

Anf. 146 SONJA REMBO (m):

Fru talman! För att åstadkomma den ekonomiska tillväxt som är av avgörande betydelse för sysselsättningen i framtiden är det nödvändigt att se arbetsmarknadspolitiken i ett helhetsperspektiv. Inte minst måste de lagar och avtal som direkt påverkar arbetsmarknadens funktion utformas så att tillväxten främjas och hinder avlägsnas.

Arbetsmarknadsministerns första inlägg i debatten i dag andades en ny ödmjukhet inför problemen, och en vilja till samförstånd kunde utläsas. Dess värre raderade hon fullständigt ut detta intryck i sin sista replik. Kanske hade hon under pausen under frågestunden blivit så att säga tillrättaförd till den vanliga konfrontationspolitiken.

Vad värre är: Arbetsmarknadsministern tycks inte ha tagit något som helst intryck av de fakta om effekterna av den förda politiken som nu börjar publiceras i olika rapporter. Vi vet att det hittills förekommit en mycket dålig uppföljning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. De har formats på basis av mer tro än vetande. Nu när vi börjar få kunskaper har socialdemokraterna svårt att acceptera dem, därför att de bekräftar så mycket av den kritik som vi moderater fört fram i flera år.

Vi har en gemensam ambition att komma till rätta med problemen på arbetsmarknaden. Litet ödmjukhet och vilja från socialdemokraternas sida att öppet och förutsättningslöst diskutera dessa frågor skulle ge Sverige ett betydligt bättre utgångsläge inför 1990-talet.

Vi moderater är beredda att diskutera vilka konkreta åtgärder som bäst löser våra problem. Kära socialdemokrater, lägg bort skyggglapparna! Slakta de heliga korna! Låt oss sitta ned och diskutera i konstruktiva termer!

Debatten hittills i dag visar att den omfattande arbetsmarknadspolitik som är en av hörnstenarna i den Rehn-Meidnerska modellen fortfarande styr socialdemokraternas tänkande, trots att förutsättningarna är helt andra och trots de rön som gjorts i olika utredningar.

En annan hörnsten är den solidariska lönepolitiken, även om den under

årens lopp har ändrat karaktär och nu snarast leder mot en allmän löneutjämning. Den utjämning som inte kan åstadkommas avtalsvägen kommer nu i stället till stånd genom regeringens skatte- och bidragspolitik.

Vad som mera sällan kommer fram i debatten och inte heller alltid har erkänts av dem som varmast förespråkar den solidariska lönepolitiken är att den förutsätter en betydande omvandling och stor rörlighet på arbetsmarknaden. Strukturförändringar har gynnats av den solidariska lönepolitiken. Koncentrationen till stora företag och företag med den högsta lönebetalningsförmågan är påtaglig. Detta har medfört avsevärda nackdelar från regional synpunkt. Det har också medfört svårigheter för många arbetstagare, framför allt äldre och handikappade, som inte klarar kraven i det högeffektiva arbetsliv som politiken förutsätter.

I ett försök att eliminera dessa negativa konsekvenser tillkom lagen om anställningsskydd. Den har emellertid inte kunnat ge äldre arbetstagare det förväntade skyddet mot arbetslöshet.

Vi fick 58,3-årspensioneringarna i stället. Regeringen har försökt begränsa dessa s. k. svartpensioneringar och har t. o. m. tillgripit möjligheten att förbjuda uppsägning av äldre arbetstagare. Nu sitter pensionsberedningen och funderar på ett bättre system.

Löneutjämningen har också gått ut över ungdomarnas arbetsmarknad. Självfallet är en arbetsgivare mer intresserad av att anställa en färdigutbildad, erfaren arbetstagare än en oprövad ung person, när kostnaden är i stort sett densamma.

Vad värre är, de samlade effekterna av löne-, skatte- och transfereringssystemen ger mycket svaga motiv för satsningar på utbildning och flyttning till de lediga arbetena. På flera vitala områden upplever vi därför flaskhalsproblem. Företag som är väsentliga för våra möjligheter att långsiktigt hävda oss på världsmarknaderna får inte den arbetskraft som de behöver. Det gäller såväl yrkesarbetare som, framför allt, tekniker. Totalt sett utbildas det också för få tekniker. Bristen kan således väntas bestå under mycket lång tid framöver. Alltför få finner det mödan lönt att satsa på en så krävande utbildning. Det går inte att lösa problemet med aldrig så generösa flyttningsbidrag.

Allra längst har denna kombination av lagar, avtal och solidarisk lönepolitik drivits inom den offentliga sektorn. Där har vi fått det som brukar kallas den dubbla obalansen. Den mycket långt gående löneutjämningen medför att det är praktiskt taget omöjligt att få till stånd en normal rörlighet mellan den offentliga och den privata sektorn. Den offentliga sektorn erbjuder bättre villkor för arbetstagare på lägre nivåer, medan förhållandet är det omvända i den privata sektorn. Där erhåller kvalificerade arbetstagare på högre nivåer bättre villkor. Detta är en stor del av förklaringen till det komensationstänkande som har varit så dominerande i de senaste årens lönerörelser. Till detta bidrar också att en mycket stor del av de offentliganställda som en följd av de offentliga monopolen är hänvisade till endast en arbetsgivare. De kan inte påverka sina anställningsvillkor genom att byta arbetsgivare. För den offentliga arbetsgivaren innebär detta stora svårigheter att rekrytera och behålla kvalificerad personal. I efterhand försöker staten som arbetsgivare att anpassa sin löne- och rekryteringspolitik. Men skadan är skedd och lär inte kunna repareras på avsevärd tid.

När nu också de offentliga arbetsgivarna måste börja ta hänsyn till kostnadsutvecklingen och anpassa sin verksamhet efter nya samhällsekonomiska förutsättningar och krav på service och effektivitet, finner de sig omgärdade av ett otal lagar, förordningar och avtal som begränsar deras möjligheter att genomföra de nödvändiga förändringarna. Vid urvalet av personal måste de prioritera med hänvisning till omplaceringsbehov, önskemål om längre arbetstid, lönebidragsanställda, arbetshandikappade, dem som har företrädesrätt enligt lagen om anställningsskydd, jämställdhetskrav och företrädesrätt för dem som redan bor i kommunen. De måste ta hänsyn till möjligheterna att sysselsätta beredskapsarbetare, ungdomar på ungdomsplats eller i ungdomslag. Det är bara att hoppas att någon av alla dessa företrädesberättigade har den kompetens som arbetet kräver.

Det är allvarligt att en allt större del av arbetskraften arbetar inom den offentliga sektorn, som är tämligen okänslig för kostnadsutvecklingen, medan den privata sektorn fullt ut har fått bära det ständigt uppskruvade kostnadsläget.

Socialdemokraterna är medvetna om de konflikter som den solidariska lönepolitiken i kombination med skatter och bidrag orsakar. Men i stället för att begrunda om inte systemet är orealistiskt håller man träget på att försöka finna vägar som cementerar den otidsenliga strukturen. Löntagarfonderna kom till bl. a. för att ta hand om den del av företagets vinster som annars kunde ha lett till löneglidning. Nu fyller inte fonderna den funktionen. Då inleds diskussioner om en förhandlad överskottsdelning, för fördelning lika mellan alla löntagare. Vad som därefter tycks återstå är en korporativistisk utveckling mot en s. k. förhandlad inkomstpolitik i SAMAK-rapportens anda.

På punkt efter punkt faller det bygge samman som socialdemokratin uppfört, och på punkt efter punkt går regeringen in och justerar oförutsedda effekter av den förda politiken. Hela tiden plåstras och lappas det på det som börjar bli en oöverskådlig flora av lagar, förordningar och bidrag. Vad detta än leder till, inte är det ekonomisk tillväxt och ökad sysselsättning.

Så länge statsmakten är beredd att föra en ackommodationspolitik som avbördar arbetsmarknadens parter ansvaret för konsekvenserna av den förda lönepolitiken, kommer vi att få leva med ett orimligt skattetryck, en inflation som är högre än den i vår omvärld och sjunkande konkurrensförmåga, kort sagt en gradvis sjunkande levnadsstandard i förhållande till omvärlden. Det är därför hög tid att kritiskt granska de lagar och avtal som styr arbetsmarknaden.

Dit hör otvivelaktigt de arbetsrättsliga lagkomplexen, där framför allt lagen om anställningsskydd kommit att verka som en stoppkloss på arbetsmarknaden. Den hindrar den rörlighet som är nödvändig och önskvärd utan att på något sätt kunna garantera den trygghet som den påstås garantera. Snarare leder den till ökad otrygghet genom att dels låsa in de redan anställda på den arbetsplats de har och hindra dem från att söka sig vidare, dels stänga ute dem som inte lyckats få fast fot på arbetsmarknaden. Det är ju så när man bygger murar: De både stänger ute och stänger inne.

En annan fråga, som är alltmer angelägen, är att finna friare former för arbetstiden. Utvecklingen visar att det finns ett behov av större anpassning

till olika behov. Därför måste lagstiftningen ändras, så att det blir möjligt att få till stånd en sådan nödvändig anpassning.

Dessa frågor återkommer utskottet till i sedvanlig ordning till hösten. Jag ger mig därför inte närmare in på dem i dag.

I den här debatten skall jag i fortsättningen uppehålla mig vid arbetslöshetsförsäkringen och sysselsättning för arbetshandikappade.

Arbetslöshetsförsäkringen är utsatt för återkommande kritik. Kostnader-
na för det kontanta stödet budgeteras av regeringen till 6,6 miljarder kronor,
trots att regeringen då har räknat med en lägre arbetslöshet än under 1985.
Realismen i detta kan starkt ifrågasättas, eftersom vi otvivelaktigt kommer
att gå in i ett mer dämpat konjunkturskede.

I AMS marsprognos konstateras att konjunkturuppgången har nått sin
kulmen, och det förutses att arbetslösheten kommer att öka i slutet av 1986. I
januari befarade generaldirektören för AMS att kostnaderna för kontantstö-
det skulle öka till mellan 8 och 9 miljarder kronor, vilket skulle motsvara
40 % av arbetsmarknadsbudgeten. Redan den nu lagda budgeten innebär att
kontantstödet uppgår till närmare 30 %.

Trots dessa mycket höga kostnader är det endast en del av de arbetslösa,
närmare bestämt drygt 60 %, som äger rätt att uppbara ersättning från en
arbetslöshetskassa. Resten får klara sig med KAS och socialbidrag.

Dagpenningen motsvarar inte på något sätt den av riksdagen fastställda
nivån drygt 90 % av inkomsten. Skall denna nivå hållas, måste dagpenningen
ökas kraftigt. Regeringen föreslog i sin budget 335 kr. per dag. Härigenom
erhåller endast de som tjänar under 8 030 kr. per månad full kompensation.
Den kritik detta beslut mötte är fullt förståelig, så förståelig att finansminis-
tern på ett uppseendeväckande sätt desavouerade arbetsmarknadsministern
och gick med på att höja dagpenningen till 360 kr.

Också hanteringen av arbetslöshetsförsäkringen visar att socialdemokra-
terna inte förstår dagens verklighet och framtidens krav.

Detta är en god bild av den politik som under mycket lång tid har förts i
fråga om arbetslöshetsförsäkringen. Den är inte längre någon försäkring
utan ett över statskassan utbetalat bidrag till vissa grupper på arbetsmarkna-
den. Den finansieras av alla arbetstagare men tillkommer inte alla arbetslösa
på samma villkor. Trots kostnaderna och trots att antalet förmånstagare är
begränsat, motsvarar ersättningen inte de förväntningar på ett fullgott
ekonomiskt skydd vid arbetslöshet som arbetstagarna anser sig ha rätt att
begära. Varje år, snart sagt, går facket på Lejonjakt – som en förbundstid-
ning uttryckte det – för att pressa fram en högre dagpenning.

Det är ju också bekvämt att på detta sätt kunna skjuta över hela ansvaret
för den arbetslöshet som uppstår på grund av ett för högt lönekostnadsläge på
regering och riksdag. Så länge regeringen tar över ansvaret från parterna,
kommer dessa inte att ha något incitament att sluta ansvarsfulla avtal.

Det är därför nödvändigt att få till stånd en sådan reformering av
arbetslöshetsförsäkringen att den uthålligt och också under tider då statens
finanser är dåliga kan ge det ekonomiska skydd som arbetstagarna har
anledning vänta sig.

Vi moderater har länge förordat en allmän, obligatorisk arbetslöshetsför-
säkring. Det är därför med glädje vi noterar att folkpartiet och centerpartiet

nu också stöder detta förslag.

Staten har och kan inte frånsäga sig det sociala ansvaret för dem som utan egen förskyllan drabbas av arbetslöshet. Därför bör det införas en allmän försäkring som ger grundtrygghet på rimlig nivå.

Staten kan emellertid inte ensidigt bära kostnaderna för ett ständigt växande försäkringsskydd som till en stor del förorsakas av för höga löneavtal. Därför bör det finnas möjligheter att bygga på grundförsäkringen med avtalsenliga eller enskilt tecknade försäkringar.

Vi begär därför att den utredning som tillsatts skall utvidgas till en parlamentarisk utredning med uppdrag att föreslå hur en allmän försäkring skall utformas.

När det gäller dagpenningens storlek under det kommande budgetåret så tillstyrker vi moderater regeringens ursprungliga förslag om 335 kr. Denna nivå är emellertid, som jag tidigare sagt, otillfredsställande. Därför bör det bli möjligt redan nu att börja bygga upp ett system med tilläggsförsäkringar. Då får parterna möjligheter att redan under de nu pågående avtalsförhandlingarna ta denna möjlighet med i beräkningen.

För att finansiera höjningen av dagpenningen till 360 kr. föreslår utskottsmajoriteten en höjning av arbetsmarknadsavgiften med 0,42 %. Denna måste täckas av tillgängligt löneutrymme, och parterna har ingen möjlighet att påverka en sådan inskränkning av förhandlingsutrymmet. Till denna höjning skall läggas höjningen av ATP-avgiften med 0,2 % år 1987. Totalt begränsas således förhandlingsutrymmet nästa år med 0,62 %.

Vi moderater tycker det är ärligare att säga till parterna: Ni får redan nu börja ta över en större del av ansvaret för arbetslöshetsförsäkringen. Den av staten garanterade finansieringen av arbetslöshetsförsäkringarnas utbetalningar bör därför redan nu reduceras till tidigare gällande 80 %. Då behövs ingen höjning av arbetsmarknadsavgiften.

Detta innebär att avtalsparterna får ett större rörelseutrymme. Utrymme för en betydligt större ökning av dagpenningen än föreslagna 360 kr. skapas. Finansieringen kan ske antingen genom avtal mellan parterna, genom en höjning av egenavgifterna eller på sätt som de olika fackliga organisationerna själva finner lämpligast.

Herr talman! Det finns en grupp på arbetsmarknaden som förtjänar alldeles speciell uppmärksamhet och där kraven på vår solidaritet är högre än i andra fall. Jag talar om de arbetshandikappade. Vi är alla eniga om att den gruppen kräver vår alldeles speciella omsorg och omtanke. Och för den gruppen är det viktigare än för kanske någon annan att de olika stödåtgärderna är så utformade att de verkligen ger bästa möjliga resultat.

Det handlar om många människor. Totalt är mer än 70 000 personer placerade i någon form av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Till detta kan vi lägga en stor del av de ca 350 000 förtidspensionärerna. Det handlar också om mycket pengar. Budgeten omfattar ca 7 miljarder kronor. Lägger vi därtill kostnaderna för förtidspensionering, så kommer vi upp i avsevärt högre belopp. Det handlar alltså om en av de tunga posterna i statsbudgeten.

Med hänsyn till detta är det anmärkningsvärt att det har gjorts så litet under åren för att utvärdera de olika insatserna. Här finns ett stort område som behöver belysas av forskningen. Till dess att vi får ett bättre underlag får

vi göra det bästa möjliga med den kunskap vi har.

Situationen för arbetshandikappade har på många sätt blivit besvärligare under det senaste decenniet. Dels har den långa lågkonjunkturen drabbat den gruppen hårdare än andra, dels har strukturen på arbetsmarknaden förändrats till nackdel för personer som har olika former av problem.

Den snabba strukturomvandlingen medför nedläggning av många företag. För personer med större eller mindre handikapp innebär förlusten av ett arbete mycket ofta att de aldrig kommer tillbaka till arbetslivet. De blir definitivt utslagna. En orsak är att kostnadsläget tvingar företagen att rationalisera i en hög takt. Många enklare arbetsuppgifter av biträdes- och hantlangarkaraktär, som är lämpliga inte bara som ingångsjobb utan också för dem som inte har fulla krafter, finns inte längre kvar.

Vid nyanställning tvingas arbetsgivarna att ställa mycket höga krav, eftersom ett anställningsförhållande till följd av trygghetslagar och svårigheter för de anställda att byta arbete numera måste ses som ett långtidskontrakt. Ingen vågar ta risken att satsa på någon som man inte är helt säker på. Ett sätt att komma runt detta vore givetvis att utöka möjligheterna till provanställning.

Det bästa stödet för merparten arbetshandikappade är lönebidraget. Det har förbättrats under senare år, men bör förbättras ytterligare. Genom att knyta det till den handikappade i stället för arbetsgivaren skulle man kunna ge det en individuell utformning som medger mycket stor flexibilitet. Bidragsnivån skulle kunna anpassas efter varje individs arbetsförmåga och skulle också kunna förändras i takt med att arbetsförmågan förbättras eller försämras. En sådan optimal utformning av lönebidraget skulle troligen öppna fler arbetsplatser för lönebidragsanställda än vad som är fallet i dag.

Jag är glad över att de tre borgerliga partierna nu står eniga bakom kravet på en sådan inriktning av lönebidraget.

Jag vill ändå varna för en klockartro på möjligheten att subventionera bort problemen. Det finns risk också på detta område att en alltför rikhaltig åtgärdsarsenal tränger ut riktiga arbeten. Det gäller att kombinera det varma hjärtat med kallt huvud, så att vi av pur välvilja inte försvårar för dem som vi allra helst vill hjälpa.

Även om en stor del arbetshandikappade kan få anställning på den öppna arbetsmarknaden med hjälp av lönebidrag, finns det många som är beroende av skyddat arbete vid Samhällsföretag. Samhällsföretag är den dyraste formen av arbetsplacering. Det är därför angeläget att dess resurser framför allt utnyttjas för dem som har det största behovet. Det är därför särskilt angeläget att de som har möjligheter att klara ett arbete på en vanlig arbetsplats så snart som möjligt slussas vidare ut på den öppna arbetsmarknaden med hjälp av lönebidrag, tekniska hjälpmedel eller något av de andra medel som står till förfogande. Inte minst av detta skäl är det nödvändigt att de löne- och anställningsvillkor som gäller på de olika orter, där Samhällsföretags verkstäder är placerade, ansluter sig till dem som är gängse på den lokala arbetsmarknaden. Då underlättas en övergång till annan arbetsplats.

Motioner om prioritering av vissa handikappgrupper återkommer ofta. Jag tror det är angeläget att slå fast att det är den enskilde handikappades möjligheter och förutsättningar som skall avgöra om en placering vid

Samhällsföretag är lämplig. Samhällsföretag skall så långt som möjligt arbeta som ett vanligt företag. Det innebär att det måste kunna ställas vissa krav på en arbetsprestation av dem som arbetar där. I många fall är det av naturliga skäl så att ett arbete som lämpar sig för en viss typ av handikapp inte går att foga in i Samhällsföretags produktion på den aktuella verkstaden.

Det är väsentligt att en arbetsplacering vid Samhällsföretag inte leder till att försäkringskassan och socialtjänsten upphör med att bevaka att den rehabilitering och det sociala stöd som fortfarande kan vara nödvändigt kommer aktuella personer till del. Ett arbete är viktigt för rehabiliteringen, men det löser inte alla problem. Det är kanske särskilt viktigt då det gäller missbrukare.

Genom en effektivare och mer rättvis fördelning av de medel som står till förfogande för arbete åt handikappade är det möjligt att bereda fler arbeten. Framför allt är det viktigt att den stora gruppen handikappade ungdomar får bättre möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden. Ny teknik kommer successivt att innebära att fler handikappade kan utföra ett produktivt arbete. De möjligheterna bör tas till vara.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de moderata motionerna i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 11.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 147 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! I dag diskuterar vi här i kammaren ett av de allvarligaste problem vi har i vårt samhälle, nämligen ungdomsarbetslösheten. Som lärare och tonårsmamma har jag ett otal gånger ställts inför frågan: "Vad är det egentligen för mening att jag skaffar mig en utbildning – jag får ju ändå inget jobb."

Något av det mest deprimerande i vårt samhälle tycker jag är att se skaran av håglösa sysslösa ungdomar som driver omkring på stan, inte bara i Stockholm utan litet varstans. Och vi skall komma ihåg att det oftast inte är deras fel. Jag blir alltid lika upprörd när någon vuxen slänger ur sig: "Ja, där går de där ungdomarna och drar och låter samhället betala för dem." Man blir upprörd därför att man vet att ungdomarna inget hellre skulle vilja än att ha ett jobb.

Vi kan använda oss av olika statistik, men vilka siffror vi än förlitar oss på, är vi ändå överens om att situationen för ungdomarna försämrats successivt under den senaste femtonårsperioden. Det är tyvärr inget tillfälligt problem vi kan förklara genom svängningar i konjunkturläget. Särskilt besvärligt är det för 20–24-åringarna, och detta måste delvis ha att göra med att många 18–19-åringar inte får fast fotfäste på den reguljära arbetsmarknaden.

En hel del har redan i den inledande rundan sagts om de allmänna förutsättningarna för full sysselsättning. Självfallet ger en samhällsekonomi i balans största möjligheter till att också ungdomar skall få jobb. De som drabbas hårdast av ett försämrat konjunkturläge är de som kommer sist in på arbetsmarknaden, och det är ju ungdomarna och kvinnorna.

Ungdomarna förlorar ofta i konkurrensen. De har mindre utbildning – det

är framför allt ungdomar utan gymnasiekompetens och de med yrkesinriktat gymnasium som är arbetslösa. De har mindre erfarenhet, och utan den första erfarenheten får man inga andra erfarenheter, etc. – cirkeln sluter sig. En massa arbetstillfällen som var lämpliga första jobb, av typ springpojke/springflicka, finns bara inte i dag. Den tekniska utvecklingen har också gjort sitt till. Det är helt enkelt för dyrt att anställa en ung person eftersom ungdomslönerna närmat sig lönenivån för andra. Så mycket tycker jag ändå att jag umgås med ungdomar att jag alldeles klart kan konstatera att de flesta är villiga att arbeta till lägre lön, bara de får ett jobb.

Hur skall det då ordnas? Jo, här menar vi från folkpartiet att arbetsmarknadens parter måste gå in och ta ett större ansvar. För vad som krävs är särskilda ungdomsavtal som reglerar villkoren för företagen att anordna introduktionsutbildning i företagen för ungdomar. Den totala lönekostnaden för ungdomar blir då lägre. För att göra det lättare att få fram sådana avtal har vi i folkpartiet föreslagit att arbetsgivaravgifterna för ungdomar sänks under en övergångstid. Vi föreslår att man gör den nedsättningen successivt under exempelvis en fyraårsperiod – avgiftsreduktion första året 10 %, andra året 7,5 %, tredje året 5 %, fjärde året 2,5 % och sedan ingen nedsättning alls. Anledningen till nedtrappningen är att man skall undvika den effekten att det utrymme som skapas äts upp av höjda avtalade löner för ungdomar.

Vi tror att detta är en framkomlig väg – situationen är så allvarlig att vi menar det finns anledning för regeringen att verkligen ta initiativ till partsöverläggningar om särskilda ungdomsavtal. Nu säger emellertid utskottsmajoriteten nej till vårt förslag, bl. a. med motiveringen att parterna är medvetna om problematiken. Folkpartiet har dock fört fram det här förslaget länge, men inget har ju hänt, och ungdomarna väntar fortfarande på jobb.

Med vårt förslag skulle kostnaderna för att anställa ungdomar anpassas till en rimligare nivå jämfört med mer erfaren arbetskraft, och framför allt skulle fler få jobb. Dessutom vet jag att det kan innebära stora problem för de ungdomar som lyckats skaffa sig ett välavlönat arbete i mycket tidig ålder och kan använda hela sin lön till konsumtion, när de blir något äldre och skall försörja ett eller flera barn på i stort sett samma lön.

Vårt mål i folkpartiet är att minska de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och skaffa ungdomarna varaktiga "levande" jobb. Det är sannerligen inte bra att förvisa så många ungdomar – fjärde kvartalet 1985 var det 66 000 – till sysselsättningar utanför den reguljära arbetsmarknaden. Det är inte heller bra att åtgärderna för olika åldersgrupper är utformade efter så olika principer. Skolan svarar för 16–17-åringarna i ungdomsplatser på heltid, varav ungefär hälften finns inom den privata arbetsmarknaden. 18–19-åringarna finns i ungdomslag på halvtid – nästan bara inom den offentliga sektorn, och dem skall kommunen ansvara för. Och för de äldre skall arbetsförmedlingen gå in för att ge dem arbetsmarknadsutbildning eller beredskapsarbete. Samordningen är dålig och ersättningsvillkoren väldigt olika. Det är verkligen hög tid för en rejäl översyn och utvärdering av vad de olika insatserna fört med sig.

Vi vet att det finns en risk för att den normala arbetsmarknaden fungerar sämre för ungdomar, till följd av en del arbetsmarknadspolitiska insatser eftersom arbetsgivaren kan anställa ungdomar där på ett billigare sätt.

Visst har det redan skett en del utvärderingar. Konsultföretaget Sinova, som någon nämnde tidigare i dag, har t. ex. konstaterat att ungdomslagen alltför ofta är en förstahandsåtgärd i stället för att sättas in först när den arbetsökande ungdomen och arbetsförmedlingen prövat olika alternativ.

Folkpartiet tror ändå på ungdomslagen. Vi tror att de kan behövas som en resurs under överskådlig tid. Vi vill varna för moderaternas och centerns förslag att direkt ta bort dem i dag, efter bara två år – vi var ju överens om att de skulle införas för så kort tid sedan. Men – och det är viktigt – vi har pekat på vikten av att inrätta ungdomslag inom den privata sektorn, där möjligheten till varaktiga jobb är större, och att ungdomslagen inte får vara en förstahandsåtgärd.

I riksrevisionsverkets rapport angående arbetsförmedlingens arbete med ungdomar i ungdomslag kan man utläsa att en ökad rörlighet ut ur ungdomslagen ägt rum under 1985 och att förmedlingens kontakter med ungdomarna ökat. Men man pekar också på att det finns många som snabbt lämnar ungdomslagen och att flera av dessa troligen kunnat få arbete i den öppna marknaden utan ungdomslagsplacering om jobbsökaraktiviteterna varit före placeringen och anvisningstiderna varit längre.

Det var också mycket intressant att ta del av AMS pressmeddelande av den 21 mars, där man ifrån styrelsen deklarerar att fler ungdomar skall få arbete på heltid inom näringslivet. Dessa platser skall komma till stånd genom överenskommelser mellan verket och företagen med hjälp av rekryteringsstöd eller genom att arbetsmarknadens organisationer träffar avtal. Det sägs också att om ett avtal kommer till stånd, bör stöd ges. Här pekar man alltså på vikten av att aktiv arbetsförmedling, utbildning och arbete inom näringslivet prövas före placering i ungdomslag. Det är uppenbart att AMS här går folkpartiet till mötes i våra krav, och det skulle var intressant att få höra socialdemokraternas representanter här i riksdagen bekräfta att målsättningen också för dem är att få in fler ungdomar på heltid i näringslivet och att ungdomslagen i den offentliga sektorn skall vara en sistahandsåtgärd. Det finns alltså all anledning att vid en helhetssyn dra nytta av de rapporter som jag hänvisat till.

En möjlighet att komma ut ur arbetslösheten är att försöka starta egen verksamhet. Det är självfallet stora svårigheter som möter dessa ungdomar, och de behöver mycket hjälp med bokföring, marknadsföring och allt annat som har med fri företagsamhet att göra. Det är bra att ungdomar nu kan få bidrag med 600 kr. i veckan för att driva egen rörelse och att detta kan kompletteras med medel från barn- och ungdomsdelegationen. Men folkpartiet anser ändå att regeringen borde överväga om det inte vore bättre att permanenta möjligheterna till ett för ungdomar anpassat etableringsstöd. Särskilda AMU-starta-eget-kurser ges i dag, men dessa behöver utvecklas och bör också samordnas med utvecklingsfondernas utbildningsverksamhet.

I en motion har Britta Bjelle och några andra folkpartister tagit upp problemet med att stöd för starta-eget-verksamhet ges endast under de första sex månaderna. Ofta är affärsidéerna enkla att bedöma, medan lönsamheten ofta är svårbedömbär. Det är nästa omöjligt att få ett nystartat företag att på bara sex månader bli så inarbetat att det ger inkomster som täcker både företagarens lön och alla andra omkostnader. Utskottsmajoriteten föreslår

att 50 milj. kr. skall anvisas för denna verksamhet under nästa budgetår. Detta skulle räcka till ungefär 1 700 personers bidrag – men bara i sex månader.

Jag har varit i kontakt med Anders Jerreling vid högskolan i Växjö, som har regeringens uppdrag att göra en utvärdering av hur stödet slagit ut. Jerreling håller just nu på med slutjusteringen av sitt arbete. Han har studerat ett 40-tal företag i Kalmar och Kronobergs län och bedömer att över hälften har en långsiktig positiv utveckling. Vissertligen är det en minoritet av företagsledarna som säger att de inte skulle ha startat om de inte fått startbidrag, men alla är mycket positiva till det stöd som de har fått. I dag är bidraget ca 36 000 kr. i genomsnitt. Det kan knappast sägas vara något dyrt arbetsmarknadspolitiskt instrument, inte ens om det, som vi i folkpartiet föreslår, utgår under ett helt år i stället för under sex månader. Om man betänker att man med detta kanske räddar ytterligare några tiotal, ja kanske hundratal, företag och dessa kanske rentav växer och anställer människor – då har staten snart tjänat in de pengarna.

Bland de förslag som Anders Jerreling kommer att föra fram i sin rapport finns också folkpartiets förslag om en förlängning av tiden för starta-egget-bidraget till ett år. I dag säger socialdemokraterna nej till en sådan förlängning. Det skall bli intressant att se vad de tycker när de har läst utvärderingen. Jag menar att socialdemokraterna skall lita på vad jag här har framfört och redan i dag rösta på folkpartiets reservation 58, som jag yrkar bifall till.

Slutligen några ord om lärlingsutbildningen, eftersom den aktualiseras i anslutning till en motion angående lärlingsutbildning i hantverksyrken. Jag tycker att det är angeläget att här framhålla folkpartiets positiva syn på lärlingsutbildningen. Den har vi gett uttryck för också i detta betänkande, i ett särskilt yttrande. Att vi inte har reserverat oss beror på att vår motion om lärlingsutbildning behandlas i utbildningsutskottet.

Trots att lärlingsutbildningen visat sig vara den av gymnasieskolans utbildningar som i största utsträckning leder till fast anställning, väljer regeringen att också under kommande budgetår hålla utbildningen på en alltför låg nivå. Det gäller både antalet platser och statsbidraget.

Antalet flickor i lärlingsutbildningen är försvinnande litet, och därför behövs det särskilda stimulansåtgärder för dem. 95 % av alla som har påbörjat lärlingsutbildningen har fullföljt den, och över 95 % av dem har fått fast anställning efter utbildning. Vilken annan utbildning ger så gott resultat? Det är därför beklagligt att regeringen i så liten utsträckning arbetar för att denna form av utbildning skall stimuleras.

Jag vill helt kort sammanfatta folkpartiets ställningstagande i vad gäller lärlingsutbildning så här:

- Ingen gräns skall sättas för antalet lärlingsplatser.
- Statsbidrag skall ges för alla tre åren.
- Speciella bidragssystem enligt modell från anställning med lönebidrag skall införas.
- Lärlingsutbildning skall kunna vara ett alternativ till linjer i gymnasieskolan.

- Behöriga lärare skall krävas för utbildningsanslag.
- Bättre villkor skall ges för utbildningsanordnarna.

Prot. 1985/86:108
3 april 1986

Arbetsmarknadspolitiken

Regeringen tog bort färdigutbildningen ur utbildningen och kringgärdade inrättandet av lärlingsplatser med en mängd bestämmelser. Regeringen har därför medverkat till att antalet platser har minskat, vilket nu används som argument mot utbildningen. Det är ytterst beklagligt. Lärlingsutbildning kunde ha räddat många ungdomar från arbetslöshet.

Herr talman! Jag vill sluta med att rikta två frågor till socialdemokraterna:

1. Är det inte viktigare för er att fler ungdomar får jobb, även om det blir till lägre lön?
2. Kommer socialdemokraterna att ändra sin inställning till förlängningen av starta-eget-bidraget om utredningen av stödet föreslår en förlängning?

Jag yrkar bifall till folkpartiets reservationer. Jag vill särskilt peka på reservation 15, i vilken folkpartiet kräver dels en översyn av det arbetsmarknadspolitiska åtgärdssystemet för ungdomar, dels särskilda ungdomsavtal. Jag vill också framhålla reservation 20 angående arbetsmarknadspolitiskt stöd till ungdomsföretagande samt reservation 58, i vilken folkpartiet kräver en förlängning av tiden för starta-eget-bidraget till ett år.

Anf. 148 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Anna-Greta Leijon passade strax före middagsuppehållet, när ingen replikrätt återstod, på att säga att vi som vill avskaffa ungdomslagen och i stället utveckla möjligheterna för ungdomarna genom att inrätta yrkespraktikplatser önskar återinföra kontantprincipen. Man kan fråga sig hur någon på detta sätt kan misstolka ett seriöst förslag som vi har lagt fram.

Alla vet hur ungdomslagen har fungerat under de år som de har funnits. Det rör sig om ca 30 000 ungdomar, som till 97 % befinner sig inom den offentliga sektorn. Är det den bästa möjligheten för ungdomarna att gå vidare? Jag tror inte det. Därför har vi föreslagit att man skall omvärdera ungdomslagen och inrätta yrkespraktikplatser. Jag tycker att man skulle ta mer seriöst på dessa förslag. Vi vill inte alls införa någon kontantprincip igen, utan vi vill utöka ungdomarnas möjligheter att få inträde på arbetsmarknaden.

Herr talman! Arbetslösheten har trots en stark högkonjunktur legat kvar på en hög nivå. Den socialdemokratiska politiken har till stora delar varit misslyckad. Förutsättningar för en bättre politik har inte saknats, men däremot viljan och förmågan.

Socialdemokraterna möttes av en internationell högkonjunktur – ett önskeläge för en ny regering. Men hur har de utnyttjat detta läge?

Hösten 1982 var modeordet den tredje vägens politik. Varthän har då den tredje vägens politik lett?

Vi har en haft en onormalt hög inflation under denna tid. Vi vet att inflationen var på väg ned 1982, men genom devalveringen, momshöjningen och en del andra skattehöjningar satte inflationen fart igen. Man kan bara konstatera att det var så.

Kostnadsprisindex har ökat med ca 9 % från hösten 1982 till i dag just på grund av politiska beslut och skattehöjningar. Jag skulle tro att det även för

vanliga löntagare känns när inflationen går upp.

Vi har ett högt ränteläge, som beror på vår ekonomi. Vi har ett betydligt högre ränteläge än vår omvärld – våra viktigaste konkurrentländer.

Vi har fortfarande ett högt budgetunderskott, som givetvis påverkar både räntan och inflationen.

Till råga på allt har vi en arbetslöshet som är onormalt stor i ett för socialdemokraterna gynnsamt läge.

Anna-Greta Leijon sade strax före middagsuppehållet att arbetslösheten ökade 1982. Sanningen är ju att arbetslösheten var högst 1983, och den ligger fortfarande på en hög nivå. Det är ingen hemlighet – det är bara att läsa statistiken.

Herr talman! Arbetslösheten höjer kostnaderna för samhället. Arbetslöshetsförsäkringens konton belastas allt hårdare.

Frågan om arbetslöshetsförsäkringen har haft många olika turer. Först föreslog regeringen att den högsta dagersättningen skulle utgå med 335 kr./dag. Efter kraftiga protester inom den socialdemokratiska rörelsen höjdes det högsta beloppet till 360 kr./dag. Det var Lars Ulander som fick den stora äran att skriva under denna motion, och han fick gå i bräschen för denna höjning. Det tråkiga är att höjningen skall betalas genom en höjning av arbetsgivaravgifterna.

Den ökade arbetslösheten under senare år har inneburit att kostnaderna för de kontanta ersättningarna vid arbetslöshet har stigit kraftigt. För innevarande budgetår utgör dessa kostnader drygt 30 % av utgifterna för arbetsmarknadspolitiken.

En enhällig riksdag beslöt 1976 att staten skulle svara för 90 % av kostnaderna för arbetslöshetsersättningen. Dessa kostnader finansieras dels genom anslagsmedel, dels genom den särskilda arbetsmarknadsavgiften. Den ökade arbetslösheten har dock inneburit att statens andel av kostnaderna har ökat till 95 %. Det totala utbetalningsbehovet för kommande budgetår beräknas uppgå till 7 miljarder.

Den finansiering som utskottsmajoriteten nu förordar – en höjning av arbetsmarknadsavgiften – in-tecknar ett obefintligt löneutrymme och strider dessutom mot vad regeringen uttalade i finansplanen, där det utlovades att ingen höjning av arbetsgivaravgifterna skulle ske. Det är mot denna bakgrund som centerpartiet avvisar utskottsmajoritetens finansieringsförslag.

En ökad dagpenning bör i stället finansieras genom att den egna avgiften till A-kassorna ökar. Spännvidden i avgiftsuttaget mellan olika A-kassor är för närvarande mycket stor. Det ökade avgiftsuttaget bör främst belasta de kassamedlemmar som har en trygg anställning med liten risk för arbetslöshet och som därför har en låg avgift. Regeringen bör ta upp överläggningar med de fackliga organisationerna och A-kassornas samorganisation i syfte att få tillstånd en ökad finansiering av kostnaderna för arbetslöshetsersättningen genom höjda egna avgifter för de försäkrade. Lars Ulander sade här tidigare i dag att detta var en felaktig princip. Han menade att alla solidariskt skulle bära arbetslöshetens kostnader. Vi centerpartister anser att det inte är orimligt att de som har arbete genom ökade avgifter efter förmåga solidariskt bidrar till den ekonomiska tryggheten för dem som är arbetslösa. Men detta

finner Lars Ulander helt orimligt.

Målsättningen för de av oss förordade överläggningarna bör vara:

- De arbetslösa skall hållas skadeslösa i förhållande till pris- och löneutvecklingen, vilket innebär att nivån för den högsta tillförsäkrade dagpenningen bör höjas till 360 kr. per dag. Det är den höjning som även Lars Ulander föreslagit i sin motion och som föreslås i utskottsbetänkandet.
- Höjningen av arbetslöshetsersättningen skall finansieras genom en omfördelning från dem som har arbete till förmån för dem som är arbetslösa – med utgångspunkt i regeringens uttalande i finansplanen om det obefintliga löneutrymmet för 1986 – och bör tas ut genom ökade avgifter i stället för höjda arbetsmarknadsavgifter för att inte ytterligare försvåra avtalsförhandlingarna.
- Det ökade avgiftsuttaget av de egna avgifterna måste också fördelas på ett sådant sätt att det verkar utjämnande mellan kassamedlemmer som har låg resp. hög egen avgift.
- Statens andel av bidragen till arbetslöshetsersättningen återställs till den nivå som förutsattes i 1976 års riksdagsbeslut, dvs. 90 %.

Har Lars Ulander glömt bort att riksdagen en gång var enig på denna punkt?

Herr talman! I reservation 49 tar vi upp krav på en utredning om reformerat system för arbetslöshetsförsäkringen.

Nuvarande system för ersättning vid arbetslöshet bygger på principen att den arbetslöse skall ersättas för inkomstbortfallet. Utvecklingen på arbetsmarknaden under senare år med en ökad arbetslöshet och allt längre ersättningstider för ersättningstagarna har inneburit att kostnaderna för de kontanta ersättningarna vid arbetslöshet har kommit att utgöra en allt större andel av utgifterna för arbetsmarknadspolitiken.

Samtidigt kan konstateras att en tredjedel av de arbetssökande inte uppbär vare sig ersättning från arbetslöshetskassa eller KAS.

Regeringen tillsatte i november 1985 en utredning om ersättningarna vid arbetslöshet. Från centerpartiets sida anser vi det vara positivt att regeringen nu startar ett utredningsarbete beträffande arbetslöshetsersättningarna. Vi anser emellertid att regeringen borde ha givit utredningen direktiv som möjliggör ett bredare grepp på ämnet än som nu blivit fallet.

Bl. a. synes direktiven innebära att regeringen håller fast vid det nuvarande systemet för ersättningarna med en uppdelning på en frivillig försäkring och ett kompletterande stöd, KAS, på en väsentligt lägre nivå för de icke försäkrade.

Centerpartiet anser att man på sikt bör gå över till en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. När ALF-utredningen fick i uppdrag att utforma en sådan försäkring rådde för övrigt en bred politisk enighet om behovet av en sådan reform. Även om reformen hittills inte kunnat genomföras av kostnadsskäl, kvarstår enligt vår mening behovet av reformen. Som inledningsvis nämnts är det många som helt saknar ekonomiskt stöd vid arbetslöshet och sålunda är hänvisade till socialhjälp eller endast har det begränsade skydd som KAS kan ge. Detta gäller särskilt kvinnor och ungdomar.

Vi anser alltså att tanken på en allmän arbetslöshetsförsäkring på nytt

borde ha aktualiserats i samband med det nya utredningsarbetet. En sådan försäkring skulle ge ett grundskydd på en rimlig nivå med möjlighet att bygga på med avtalsenliga eller enskilt tecknade försäkringar.

Vi anser slutligen att formen för utredningsarbetets bedrivande bör ifrågasättas. Regeringen har valt att överlåta det förstående arbetet på en ensamutredare. Med hänsyn till frågornas i vissa fall kontroversiella natur hade det varit naturligt att förankra utredningsarbetet och dess resultat i en parlamentariskt sammansatt kommitté.

I budgetpropositionen föreslås att återflyttningsbidraget slopas. Utskottet ger dock regeringen bakläxa på denna punkt.

Vi i centerpartiet anser att flyttningsbidragen är en av de främsta stimulanserna för den pågående koncentrationsutvecklingen, och vi fann det därför anmärkningsvärt att den lilla säkerhetsventil som fanns i återflyttningsbidragen skulle tas bort. Utskottet delade denna vår uppfattning. Tråkigt nog reserverade sig moderaterna och yrkade bifall till budgetpropositionens förslag. Man kan tycka att det är litet småaktigt – det gällde ju inte mer än 400 000 kr.

Herr talman! I betänkandet behandlas frågan om äldrestödet till tekoindustrin. Tekoindustrin har en betydande roll för sysselsättningen i vissa regioner och på vissa orter.

Ca 40 % av tekoindustrin återfinns i Älvsborgs län. Borås, Marks och Ulricehamns kommuner svarar för en tredjedel av landets hela tekoindustri, som totalt sysselsätter drygt 32 000 personer.

Våra tekoföretag omsätter ca 10 miljarder kronor och svarar för drygt 2 % av den totala svenska industriproduktionen. Tekovaror exporteras för mer än 5 miljarder och vi importerar för 15 miljarder.

Tekonärningen har således en avgörande inverkan dels på sysselsättningen, dels på landets ekonomi. Trots betydande problem under 1960- och 1970-talen har näringen lyckats bibehålla en betydande produktionsvolym.

Lönekostnadsutvecklingen 1974 och 1975 innebar att det ekonomiska läget drastiskt försämrades i och med en omfattande utslagning av företag, inte minst i Älvsborgs län och i Sjuhäradsbygden.

Regeringsskiftet 1976 innebar emellertid att omfattande åtgärder sattes in i syfte att stödja tekoindustrin, och under de två sista åren på 1970-talet stabiliserades förhållandena inom tekobranschen. De devalveringar som genomfördes 1981 och 1982 stärkte tekoindustrins konkurrensmöjligheter såväl på exportmarknaden som på den inhemska marknaden. Kostnadsutvecklingen under de senaste åren har dock medfört att de fördelar som devalveringarna gav nu har försvunnit. Kostnadsläget för den svenska tekoindustrin är åter ett av de högsta i världen. I flertalet konkurrentländer är tekoindustrin en låglönebransch. Vår egen tekoindustri behöver därför även framöver fortsatt stöd.

De förändringar som tekobranschen har genomgått ställer emellertid krav på en förnyelse av stödformerna. Genom äldrestödet har man på ett verksamt och konkurrensneutralt sätt kunnat främja svensk tekoindustri. Vi i centerpartiet har arbetat för att slå vakt om stödet, och vi har motsatt oss socialdemokraternas urholkning av det generella tekostödet. Strukturomvandlingen inom tekobranschen har emellertid medfört att åldersstrukturen

för de anställda inom näringen är på väg att förändras, och en förnying har skett, framför allt inom vissa delar av branschen.

Det är väsentligt för tekoindustrins framtida konkurrenskraft att denna förnyelse fortsätter och att fler, framför allt ungdomar, upplever det som attraktivt och positivt att ta jobb inom tekoindustrin. Det statliga stöd som utgått till tekonäringen bör därför vara dels ett generellt och konkurrensneutralt stöd, dels ett stöd avsett att stimulera till utveckling och industriell förnyelse. Enligt vår mening bör därför huvuddelen av de ekonomiska resurser som nu utgår i form av äldrestöd och selektivt riktat branschstöd sammanföras till en ny typ av generellt och konkurrensneutralt stöd för tekoindustrins utveckling.

Äldrestödet bör därför omvandlas till avskrivningslån.

Utskottet har sett mycket positivt på denna nya stödform, och man fastslår att berörda departement närmare bör bereda förslaget. Regeringen bör därefter återkomma till riksdagen och presentera resultatet av detta arbete.

Herr talman! Till sist yrkar jag bifall till reservationerna 40, 44, 47, 49 och 51.

Anf. 149 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Svensk arbetsmarknadspolitik byggdes upp med utgångspunkt i antagandet att arbetslösheten var konjunkturellt betonad, tillfällig till sin karaktär och ett kortvarigt tillstånd i en människas liv. Utifrån det antagandet utvecklades också riktlinjerna och målsättningarna för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Som övergripande målsättningar för verksamheten fastställdes det stabiliseringspolitiska målet, det tillväxtpolitiska målet och det sociala – eller fördelningspolitiska – målet. Men samtidigt blir arbetsmarknadspolitiken en integrerad del av den allmänna ekonomiska politiken. Den har underkastats och anpassats till ekonomiska och politiska målsättningar. På så sätt blir arbetsmarknadspolitikens mål att i första hand förverkliga den ekonomiska politiken. Kampen mot arbetslösheten och för den fulla sysselsättningen kommer i andra hand.

Situationen har förvärrats avsevärt också med tanke på de ändrade förutsättningarna för arbetsmarknadspolitiken, nämligen med konstaterandet att arbetslösheten i dag inte på samma sätt som tidigare är konjunkturellt betingad. Den är i det närmaste opåverkad av kortvariga konjunkturella svängningar. Den är strukturell till sin karaktär och är ett kroniskt och bestående tillstånd i ekonomin.

Därför har vi i dag en arbetsmarknadspolitik som inte är avsedd för de nya förutsättningar som finns med avseende på arbetslöshetens art och omfattning. Dessutom har det skett en kvalitativ förändring av arbetsmarknadspolitiken.

Under konjunkturuppgången har arbetsmarknadspolitiken lagts om i syfte att expansionen av näringslivet skall understödjas och på så sätt medverka till att det tillväxtpolitiska målet nås, vilket blir den allom dominerande och överskuggande målsättningen.

Omläggningen innebär bl. a. att ett mer platsinriktat arbetssätt har tillämpats vid förmedlingarna, att utbildningen har satts in för att underlätta rekryteringen, att rekryteringsstödet har använts för att tillmötesgå företa-

gens krav och att stödet för geografisk rörlighet har ökat.

Man inte bara underlåter att ifrågasätta den nuvarande maktstrukturen och dess negativa utvecklingstendenser i vad gäller sysselsättningen, utan man strävar snarast till att genom en intensifierad satsning på området stimulera och påskynda den utvecklingen. Man bortser helt från den industriella strukturomvandlingen och dess negativa utvecklingstendenser, som i vissa avseenden inte bara kommer i direkt motsättning till vitala samhällsintressen utan i väsentliga delar också starkt begränsar det politiska handlingsutrymmet, som är en förutsättning för kampen mot arbetslösheten.

Jag har blivit förvånad över att arbetsmarknadsministern år efter år inte bara i största allmänhet har underlåtit att diskutera de negativa effekterna av den industriella strukturomvandlingen utan har uppfattat dem som positiva. Vi menar från vpk:s sida att det inte går att föra ett allvarligt resonemang om kampen mot arbetslösheten och för den fulla sysselsättningen – eller arbete åt alla, om arbetsmarknadsministern föredrar det – utan att ta hänsyn till de negativa effekter som den industriella strukturomvandlingen har i dag. Det finns nämligen en hel armé av arbetslösa, 35 miljoner människor i västvärlden, som är arbetslösa just på grund av den industriella strukturomvandlingen.

Arbetslösheten i Sverige i dag, som är ett kroniskt fenomen, beror på de strukturella förändringarna inom industrin. Sverige har förlorat 20 000 jobb om året de senaste årtiondena på grund av den industriella strukturomvandlingen. Det finns undersökningar av fackföreningsrörelsen i både England, Frankrike och Tyskland som visar att om den industriella strukturomvandlingen kommer att fortsätta på samma sätt som nu, om mikroelektroniken kommer att användas i produktionen i samma utsträckning som hittills, kommer det att finnas ytterligare 12 miljoner arbetslösa i Europa om tio år.

Därför anser vi att det inte är en försummelse i största allmänhet att man inte vill diskutera strukturomvandlingens negativa effekter på sysselsättningen, utan det är ett försök att dölja arbetslöshetens egentliga orsaker. Det kan bara tolkas som en ovilja att ingripa, därför att det är det kapitalistiska systemets sätt att fungera.

Jag vill säga till arbetsmarknadsministern att detta inte är någon teknikfientlighet. Detta är ett konstaterande av en faktisk situation som de svenska arbetslösa hamnar i i dag.

Den strukturella omvandlingen i den svenska industrin får också andra effekter. Arbetsmarknadsministern tog som exempel Electrolux i Motala. Jag tycker att det är ett väldigt intressant exempel. Jag har nämligen besökt en Electroluxfabrik, visserligen inte i Motala utan i Huskvarna. Arbetsmarknadsministern har konstaterat att omsättningen på arbetskraft är mycket stor där och att kvinnor har svårt att få jobb. Det kan vara intressant att diskutera vad detta beror på. Det beror nämligen på att företaget har ett ovanligt stort övertidsuttag under vissa av årets månader. Detta därför att företaget har, i likhet med andra företag, ett honnörsord som heter kapitalrationalisering. Man föredrar alltså att under vissa månader ha ett övertidsuttag i stället för att sprida produktionen jämnt över hela året. Företaget har således i praktiken en konjunkturanpassad arbetstid. En flexibel arbetstid, en individanpassad arbetstid – det är krav som vi känner igen från högerpartierna. Det

resulterar i att bl. a. kvinnor har mycket svårt att få anställning i detta företag.

Detta, om något, är ett exempel på att det tillväxtpolitiska målet kommer i direkt konflikt med de sociala och fördelningspolitiska målen. Men regeringens politik inriktar i stället sina ansträngningar på åtgärder som underlättar individens anpassning till nya strukturella krav på yrkesutbildning, arbetstider och rörlighet.

Arbetsmarknadspolitiken blir på så sätt ett instrument som underlättar och påskyndar en utveckling inom industrin som bygger på och utgår från enbart företagsekonomiska lönsamhetskalkyler.

Samma inriktning har den nya organisationen inom AMU. Den innebär enligt vår mening en kvalitativ förändring av AMU:s verksamhet och målinriktning till en ännu större företagsanpassning än tidigare, vilket innebär att AMU omvandlas till ett serviceorgan för näringslivet.

Arbetsmarknadsutbildningens högtidligt proklamerade fördelningspolitiska mål, som innebär stöd till dem som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden, skjuts i bakgrunden till förmån för de tillväxtpolitiska målen.

Förläggningen av hela utbildningar eller delar av utbildningar till reguljära arbetsplatser innebär för det första att man stegvis suddar ut gränserna mellan arbetsgivarnas och samhällets ansvar för fort- och vidareutbildning av de anställda. Därigenom överför man en större del av personalutbildningskostnaderna på samhället. För det andra innebär det att arbetsmarknadsutbildningen i fortsättningen i mycket hög grad kommer att vara beroende av de förutsättningar som finns i de företag där utbildningen bedrivs. Utbildningen kommer att bli beroende och påverkas av företagens maskinella kapacitet, tekniska utveckling och produktionsinriktning. Nödvändigtvis blir utbildningen sämre, snävare och kommer att förhindra elevernas yrkesmässiga rörlighet.

Man vill uppnå de tillväxtpolitiska målen genom en förskjutning av tyngdpunkten för AMU-insatserna från den målgrupp som består av arbetslösa, eller av dem som löper risk att bli arbetslösa, till sådana som redan finns i arbete – detta för att genom utbildning av de anställda för kommande strukturella förändringar förebygga flaskhalsproblem i industrins produktion.

Vpk anser att arbetsmarknadsutbildningen är en del av samhällets vuxenutbildning och att den bör verka för att stödja dem som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden. Det bör ske genom åtgärder som syftar till att överbrygga utbildningsklyftorna och därigenom verka för ökad jämlikhet och social rättvisa. Därför bör utbildningen vara allsidig och bred, och den bör hållas på så hög nivå som möjligt. Den nuvarande inriktningen, med en kraftig företagsanpassning, står i direkt strid med krav om utbildningens kvalitet.

Vpk ser de beslutade förändringarna av AMU:s verksamhet som ett led i raden av åtgärder för intimare samarbete mellan staten och kapitalet. Vi ser det också som ett led i en djupgående, accelererande och oroväckande korporativistisk process, där samhället spelar en alltmer aktiv roll när det gäller att stödja det privata näringslivets förändringar. Det privata näringslivets egna villkor och kalkyler får vara bestämmande för förändringarna,

oavsett vilka sociala konsekvenser dessa förändringar får. Staten verkar numera som ett instrument som garanterar individens fullständiga och oreserverade anpassning till industrins lönsamhetskrav. Därför skjuts arbetsmarknadsutbildningens fördelningpolitiska och sociala mål åt sidan och arbetsmarknadsutbildningen omvandlas till ett serviceorgan för det privata näringslivet.

Vpk anser att AMU och arbetsmarknadspolitiken bör frigöras från den markanta företagsanpassning den har i dag. Den bör som en del av vuxenutbildningen verka för uppfyllelsen av fördelningpolitiska och sociala mål genom en allsidig och bred utbildning som syftar till att överbygga utbildningsklyftorna. Följaktligen bör målgrupperna för verksamheten i första hand vara de arbetslösa eller de som riskerar att bli det.

Arbetsmarknadspolitiken måste aktivt medverka till att utveckla människors kompetens inför det nya industrisamhället i stället för att, som nu, alltför mycket tjänstgöra som förvaringsplats för växande kategorier människor, vilka den kommersiella ekonomin utdömt som överflödiga.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk:s reservationer.

Anf. 150 BO NILSSON (s):

Herr talman! Sysselsättningen har ökat kraftigt i Sverige under de senaste åren. Den utveckling mot ökad arbetslöshet som karakteriserade de borgerliga åren, framför allt de första åren på 1980-talet, har brutits. Det är självklart att en aktiv arbetsmarknadspolitik spelat en stor roll i denna utveckling.

För att visa litet konkreta siffror för dessa påståenden i min inledning kan sägas att det skapats ca 100 000 nya jobb sedan vi socialdemokrater återtog regeringsmakten vid 1982 års val. Arbetslösheten har sjunkit från 176 000 personer den sista borgerliga månaden till 120 000 i februari i år. Antalet sysselsatta i vårt land var i februari 4 210 000, eller ca 82 % av arbetskraften. Det är den högsta siffran någonsin. Man kan alltså med fog säga, att aldrig har så många haft sysselsättning i Sverige som just nu. Utöver dessa siffror kan sägas att antalet personer i åtgärder har sjunkit med ca 20 000 till 180 000 i februari i år. Det kallar Bengt Wittbom för mediokert och Ingvar Karlsson i Bengtsfors för misslyckat. Det finns skäl att fråga vad man då skulle sätta för namn på det borgerliga resultatet under åren 1976–1982. Är det dåligt eller katastrofalt eller är det bådadera?

Det har gjorts många jämförelser med andra länder i vår närhet då det gäller utvecklingen på arbetsmarknaden. Låt mig bara ta ytterligare ett exempel, som utskottets ordförande var inne på tidigare i dag. I Storbritannien var i januari månad 3,5 miljoner människor arbetslösa. Det betyder över 14 %, en anmärkningsvärd siffra. Det kan tilläggas att arbetslösheten där ökade med 130 000 under januari, dvs. en höjning med fler personer än vår totala arbetslöshet på 120 000.

Herr talman! Vi har i dag att behandla arbetsmarknadsutskottets betänkande 11 om arbetsmarknadspolitiken, och låt mig säga att debatten tyvärr kan komma att bli litet ryckig. Jag hade tänkt ta upp några av de frågor som reservationerna omfattar, men nu har några talare varit inne på ungdomsfrågor, och dem kommer Mona Sahlin att behandla litet senare i debatten. Vår

ordförande hade uppdraget att beröra frågorna kring A-kassan, men jag kanske återkommer till dem i någon kommentar längre fram. Debatten blir alltså litet ryckig, men det är inte mycket att göra åt det.

Jag ber till att börja med att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de reservationer som jag har att kommentera, dvs. reservationerna 26 t. o. m. 38 och 52 t. o. m. 83.

När vi behandlade arbetsmarknadspolitiken vid förra riksmötet hade till betänkandet fogats 98 reservationer, varav 50 moderata. I år har det bara blivit 83 reservationer, varav 32 moderata. Om detta skall tolkas så att det nu finns mindre motsättningar inom arbetsmarknadspolitiken än tidigare kan ifrågasättas. I stora frågor, såsom ersättning vid arbetslöshet, ungdomslagen och också de totala medel som ställs till förfogande för arbetsmarknadspolitiken, har moderaterna omfattande reservationer. I en del av dessa har centern hoppat på den moderata vagnen. Detta är en stor besvikelse för mig och säkert också för väldigt många centerväljare. Det är däremot viktigt att konstatera att folkpartiet tydligen ställer sig bakom regeringens förslag då det gäller den totala omfattningen av anslagen till arbetsmarknadspolitik. Man frestas säga att de borgerliga som vanligt är splittrade.

Låt mig konstatera att det finns en medveten inriktning i den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken. Det är för det första satsningen på förmedlingsverksamheten, som arbetsmarknadsministern redan redogjort för. Det är för det andra satsningen på arbetsmarknadsutbildning, som i första hand syftar till att bereda arbetslösa plats på den reguljära arbetsmarknaden, men också till att genom kompletterande utbildning ge möjlighet för redan anställda att få behålla ett arbete. Det är för det tredje satsning på ungdomarna, och de för det fjärde en omfattande satsning på sysselsättnings- och skapande åtgärder för handikappade. Därutöver görs en satsning på traditionella beredskapsarbeten m. m.

Detta är en fortsatt satsning på den arbetslinje som vi socialdemokrater anser måste vara basen i en framsynt politik i kampen för att ge allt fler svenskar ett arbete. Men trots detta måste ersättningen vid arbetslöshet byggas ut, såväl genom en ökad dagsersättning som genom en utvidgning av direktiven till den utredning om A-kassorna som nyligen inletts.

Låt mig så, herr talman, gå över till att kommentera en del av de reservationer som det fallit på min lott att å utskottets vägnar yrka avslag på.

Då det gäller egen-regi-verksamheten har AMS-kommittén i sitt betänkande föreslagit att denna verksamhet skall avvecklas. En av kommitténs uppgifter var just att pröva om det inom arbetsmarknadsverkets område fanns arbetsuppgifter som kunde slopas eller föras över till annan huvudman. Kommittén föreslår att AMS skall avveckla verksamheten med egen-regi-arbeten därför att den inte längre passar in i den inriktning som AMS och arbetsmarknadspolitiken numera har.

Såväl kommittén som propositionen föreslår att verksamheten skall avvecklas innevarande år. Utskottsmajoriteten ställer sig bakom detta förslag. De erinringar som framförts mot förslaget går olika långt. Vpk vill att egen-regi-verksamheten i stort sett skall fortsätta i nuvarande omfattning, medan övriga reservationer talar för delvis avveckling eller förlängd avveckling. Med hänvisning till att det redan pågår omfattande kommunal

verksamhet för att skapa sysselsättning för dessa grupper, men också med tanke på de alternativ till arbeten som finns i den statliga arbetsmarknadspolitiska arsenalen, såsom Samhällsföretag och anställning med lönebidrag, bör avvecklingen kunna ske såsom föreslagits. Det skall tilläggas att det inte är fråga om någon reducering av de medel som avsatts för egen-regi-verksamheten. Utskottet vill också peka på att de som i dag är sysselsatta inom denna verksamhet och som inte får nytt arbete genom de åtgärder jag redan nämnt bör kunna få arbete genom t. ex. vägverkets eller skogsvårdsstyrelsens försorg.

Slutligen kan nämnas att AMS och byggindustrin nyligen träffat överenskommelse om att de tillsammans med staten skall starta en ny verksamhet, som kallas Galaxen, för att ge arbetshandikappade byggnadsarbetare arbete och rehabilitering. Denna verksamhet, som beräknas omfatta ca 2 000 personer, kommer enligt min uppfattning att kunna spela en stor roll även för dem som blir friställda då egen-regi-verksamheten avvecklas. Jag vet att en del av de berörda känner oro i den här situationen, men det jag här har sagt och den starka skrivningen i det betänkande vi nu behandlar betyder att det är vår föresats att klara det här – det är min bestämda uppfattning att vi kommer att göra det.

Fr. o. m. budgetåret 1986/87 gäller, som vi vet, nya förutsättningar för AMU. Förändringarna har nyligen beslutats av kammaren.

Det kan konstateras att arbetsmarknadsutbildningen kommit att spela en allt större roll inom arbetsmarknadspolitiken. I de reservationer som avgivits görs framför allt tre erinringar. Vpk, och nu också Alexander Chrisopoulos här i kammaren, menar att AMU:s sociala mål är i fara. Moderaterna menar att den nya organisationen inte fungerat samt att omfattningen av utbildningen med hänsyn till det väntade arbetsmarknadsläget är otillräcklig.

Då det gäller de sociala målen vill jag poängtera att det faktum att utbildningen skall ske i andra former än tidigare definitivt inte innebär någon nedprioritering av AMU:s sociala roll. Tvärtom bör, som utskottet redan tidigare uttalat, AMU:s fördelningspolitiska roll ligga fast.

I sammanhanget kan dessutom citeras vad utskottet skrivit på s. 49 i det betänkande vi nu behandlar: "I sammanhanget kan också erinras om att de fördelningspolitiska och sociala målen för verksamheten främst kommer till uttryck i de grundläggande villkoren för tillträde till AMU, nämligen att vederbörande skall vara arbetslös eller löpa risk för arbetslöshet eller på annat sätt ha en svag ställning på arbetsmarknaden." Avsikten är att med samma målgrupper och ny organisation kunna erbjuda en bättre och effektivare utbildning.

Moderaternas erinringar om regeringens sätt att genomföra den nya organisationen vill jag kalla klåfingriga. Ibland tror jag att de letar efter små fel bara för att kritisera, i stället för att medverka till konstruktiva lösningar. Vi utgår från att arbetsmarknadsutbildningen kan bedrivas på det sätt som riksdagen redan beslutat från halvårsskiftet i år. Därför ser vi med glädje att inblandade parter har tagit sitt samhällsansvar, så att förhandlingarna om anställningsvillkor m. m. för dem som skall arbeta i den nya AMU-organisationen kunde slutföras den 21 mars.

Låt mig säga några ord om omfattningen av AMU under budgetåret

1986/87. I de senaste uppföljningarna av arbetsmarknadsutbildningen har mycket positiva resultat redovisats. Andelen sysselsatta hösten 1984 av de elever som sex månader tidigare avslutat utbildning var 70 %, vilket är den högsta siffra som registrerats sedan denna typ av uppföljning började 1977. Andelen inom industrin sysselsatta var ännu högre eller 79 %. Regeringen har beräknat att AMU det kommande budgetåret kommer att ha 115 000 deltagare.

När det gäller AMU i företag anförs i propositionen att behovsberäkningen bygger på att medel från förnyelsefonderna får tas i anspråk under 1986 för utbildning av anställda. Redan i betänkandet har det pekats på svårigheterna att nu bedöma behovet av arbetsmarknadsutbildning under 1986/87. Detta gäller också för de AMU-insatser som jag här talar om. Utskottsmajoriteten utgår från att regeringen i den kommande kompletteringspropositionen har underlag för att på ett säkrare sätt bedöma insatsernas omfattning. Det finns alltså anledning att inte nu fatta beslut om en större omfattning på AMU än den som regeringen har förordat.

Låt mig så gå över till att kommentera de reservationer som tar upp förslag om mer beredskapsmedel till natur- och kulturminnesvård. Utskottet har förståelse för de problem som de minskade anslagen till beredskapsmedel fört med sig för bl. a. natur- och kulturminnesvården. Vi vill samtidigt också poängtera vikten av dessa områden även inom arbetsmarknadspolitiken. Arbetena har visat sig väl lämpade som beredskapsarbeten. Utnyttjandet av de arbetsmarknadspolitiska medlen bör emellertid bedömas med utgångspunkt i arbetslösheten och dess sammansättning. De är till sin natur tillfälliga och vänder sig främst till de arbetslösa, som skall stå till arbetsmarknadens förfogande även under den tid de omfattas av åtgärderna. Vi utgår ifrån att möjligheten att utföra vårdarbeten med beredskapsmedel kommer att kvarstå, dock på en betydligt lägre nivå än under tidigare år. Det måste vara viktigt för samhället att klargöra hur kultur- och naturvård skall finansieras och också hur tillgängliga resurser skall användas på effektivaste sätt från bl. a. naturvårdssynpunkt. Regeringen har uppmärksammat dessa frågor dels i budgetpropositionen nr 100, bil. 10, dels också i en ny utredning, där det bl. a. ingår i direktiven att ta ställning till avvägningen mellan ordinarie medel och beredskapsmedel på detta område. Det finns därför ingen anledning att nu inta någon annan hållning än den regeringen intagit i dessa frågor.

Låt mig så gå över och kommentera några av riktlinjerna för sysselsättning åt handikappade och de reservationer som finns på detta avsnitt. Utskottet har i betänkandet på s. 78–82 noggrant gått igenom de omfattande insatser som samhället gör för att skapa sysselsättning för de handikappade. Naturligtvis är det en given utgångspunkt för arbetsmarknadspolitiken att målet ett arbete åt alla omfattar samtliga som önskar ett arbete, dvs. också de arbetshandikappade. Därför avser också en betydande del av de medel som avsätts till arbetsmarknadspolitik insatser för de arbetshandikappade, drygt 40 % eller ca 8 miljarder kronor. Det kan också nämnas att regeringen genom omprioriteringar i budgeten har lyckats skapa utrymme för reformer på handikappområdet, vilka ökar möjligheterna för personer med svårare funktionsnedsättningar att få och utföra ett arbete. Det gäller bl. a. insatser

för unga handikappade, en intensifierad satsning på avancerade hjälpmedel och höjda bidrag till arbetsbiträde. Dessutom sker en utbyggnad av lönebidrag till arbetsgivare som anställer personer som har nedsatt arbetsförmåga och inte kan få anställning utan sådant bidrag.

Jag måste få göra några kommentarer till reservationerna. Då det gäller moderaternas reservation 63 måste jag erkänna att jag är minst sagt misstänksam mot moderaternas s. k. flexibilitet. Det vore ärligare om ni sade rakt ut att ni tror att en hel del av de handikappade har för höga bidrag och att bidragen skulle räcka till fler, om man sänkte dem. Det är enligt min mening något cyniskt att dölja sig bakom ordet flexibilitet, när man i själva verket är ute efter besparingar.

Lika felaktigt är det enligt min uppfattning att som vpk i reservation 64 påstå att vi socialdemokrater för en borgerlig politik då det gäller arbete åt handikappade. Detta är en onödigt förolämpning och är väl också från vpk:s sida tyvärr menat som en sådan. De argument som jag tidigare nämnt, dels om totalinsatsen, dels om ytterligare insatser på detta område vilka vi socialdemokrater gjort och föreslagit, borde vara ett tydligt svar på det övertramp som vpk gjort i detta sammanhang. En viktig punkt när det gäller de handikappades sysselsättning är olika former av lönebidrag. Kostnaderna för lönebidragen har ökat betydligt från budgetåret 1980/81 då anslaget var 1 360 milj. kr. Budgetåret 1986/87 föreslås anslaget bli ca 3 000 milj. kr.

Anslaget har alltså mer än fördubblats under 1980-talet. Den 1 juli 1984 genomfördes enligt riksdagens beslut en reformering av lönebidraget. Bl. a. tillkom ett introduktionsbidrag, och det infördes också ett särskilt lönebidrag för att öka möjligheterna för sökande med svåra arbetshandikapp att få en anställning. Antalet anställda med lönebidrag uppgår visst för närvarande till över 40 000. I propositionen anmäler arbetsmarknadsministern att hon har för avsikt att genomföra en översyn av lönebidraget för att bl. a. studera effekten av vidtagna regeländringar för sökande med svårare handikapp. Det är viktigt att arbetsmarknadspolitiska instrument ständigt blir föremål för utvärderingar, bl. a. beträffande effekterna av insatserna. Vi tycker därför att det är bra med den utvärdering som arbetsmarknadsministern har aviserat. Det kan dessutom tilläggas att antalet anställda med lönebidrag ökar i årets budgetförslag. Det blir ett stort antal nya platser.

Med anledning av vad jag nu har sagt vill jag också göra några kommentarer till reservationerna inom detta avsnitt. Folkpartiet tar för utökning av det särskilda lönebidraget upp en finansieringsform som är ganska enkel. Man tar pengarna från en annan titel, nämligen från socialförsäkringssystemet. Detta sätt skulle lätt kunna skapa kaos. Om man skulle flytta pengar och anslag som folkpartiet föreslår, vet man inte var det slutar. Men folkpartiet gör det lätt för sig, eftersom folkpartiet sedan föreslår att regeringen skall utforma en finansieringsmodell.

Då det gäller lönebidraget för anställning i allmännyttiga organisationer vill folkpartiet och vpk ta bort eller höja taket, alltså att fler platser ställs till förfogande och finansieras. Här vill jag framhålla, precis som propositionen, att anställning med lönebidrag kommer till stånd i en betydligt bredare sektor av arbetsmarknaden. Det föreslås en utökning av antalet platser och särskilda lönebidrag inom näringsliv och kommuner. Till detta skall läggas

att antalet lönebidrag hos allmännyttiga organisationer ökas med ytterligare 500 platser.

Med dessa argument yrkar jag avslag på de reservationer som berör lönebidragen.

Herr talman! Låt mig så gå över till att behandla stiftelsen Samhällsföretag. I flera motioner och reservationer tas frågan upp om en mera långsiktig plan för verksamheten i Samhällsföretag. Då regeringen gett AMS och stiftelsen i uppdrag att utreda just denna problematik kan dessa erinringar avslås just nu. Sysselsättningsvolymen anser vi bör fastställas till 30 miljoner arbetstimmar eller enligt propositionen. Olika ökningar föreslås: med 500 platser, 800 platser, 900 platser. Oppositionen är oenig så det förslår. Ett av argumenten är att Samhällsföretag lämnat en offert där kostnaden, beroende på marginalkostnadseffekter, skulle bli 60 000 kr. per arbetstillfälle. Det kan i högsta grad ifrågasättas om man kan räkna på det sätt som centern och folkpartiet gör i detta sammanhang.

Utskottet ställer sig också tveksamt till om förslaget har en fördelning över landet som motsvarar ett eventuellt behov av skyddat arbete. Det är vidare oklart efter vilka grunder bidraget skulle beräknas på längre sikt, även om det just nu skulle finnas marginalkostnadsfördelar i det förslag som centern föreslagit i motion A244.

Utskottet tillstyrker däremot regeringens hemställan att vid behov få besluta om ett ökat antal bidragsberättigade arbetstimmar utöver det som jag tidigare nämnt.

Därmed yrkar jag avslag på de reservationer som berör stiftelsen Samhällsföretag.

Låt mig så helt kort nämna att när det gäller såväl rekryteringsstödet som återflyttningsbidraget bör riksdagen ge regeringen till känna vad utskottet anfört i dessa frågor. I fråga om rekryteringsstödet utgår utskottet från att regeringen i kompletteringspropositionen redovisar förslag till hur ett effektivt stöd till de långtidsarbetslösa lämpligen bör utformas. Utskottet finner därför ingen anledning att nu ta ställning till rekryteringsstödet framtida användning.

Några av talarna före mig har tagit upp frågan om A-kassan igen, och jag vill därför säga några ord om den.

I sitt inledningsanförande i dag på eftermiddagen belyste vår ordförande arbetslöshetskassornas situation. Som några här också har sagt, kan man till det lägga att det pågår en utredning i de här frågorna. Det tredje jag vill nämna är att det förslag som utskottsmajoriteten har lagt i de här frågorna har fått stort stöd hos de fackliga organisationerna men framför allt, vill jag påstå, bland de arbetslösa.

Nu har Sonja Rembo sagt att facken vill skjuta över hela ansvaret för A-kassorna på staten. Dessutom anser hon att det finns skäl för att resonera om tilläggsförsäkringar. Jag skulle vilja fråga Sonja Rembo: Vad finns det för skäl för att ha tilläggsförsäkringar? Varför skulle inte den försäkring vi har kunna täcka upp det behov av trygghet vid arbetslöshet som jag menar vore rimligt att begära av en arbetslöshetsförsäkring?

För Ingvar Karlsson i Bengtsfors tycks det viktigaste vara att egenavgifterna höjs, dvs. att de arbetslösa får betala mer själva.

Till dem båda skulle jag vilja säga: När ni hade regeringsmakten, varför löste ni inte då frågan om en allmän arbetslöshetskassa? Ni hade ju chansen under de sex åren, och det här tycks ju vara en hjärtefråga för er. Varför gjorde ni ingenting i den frågan heller?

Det finns naturligtvis ett flertal reservationer som jag inte hunnit kommentera på den här korta tiden. Det beror inte på nonchalans utan på att jag vill spara dyrbar tid.

Till sist, herr talman! Vi socialdemokrater har som ett mycket viktigt mål att skapa arbete åt alla. Vi har nått en bit på den vägen. I motsats till förhållandet i andra industriländer sjunker vår arbetslöshet, och allt fler svenskar har jobb. Men det gäller att gå vidare om vi skall nå målet. Nu måste vi kämpa ned siffrorna tiondel för tiondel. En aktiv arbetsmarknadspolitik är en viktig beståndsdel i detta arbete. Jag vill påstå att det betänkande som vi nu behandlar är ytterligare en pusselbit på den vägen.

Herr talman! Med dessa ord och argument vill jag yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 11 och avslag på de reservationer som jag tidigare nämnt.

Anf. 151 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Frågorna om Samhällsföretag, egenregiverksamheten och handikappade kommer Görel Thurdin att ta upp senare, så dem berör jag inte i den här repliken.

Bo Nilsson inledde med ett förhållande av den socialdemokratiska politiken. Fler personer var sysselsatta i dag än för några år sedan. Ja, visst är det så, det kan ju ingen förneka. Men det vore väl ynkligt om inte detta hade skett i en så stark konjunktur som vi har. Det hade varit en katastrof om sysselsättningen skulle ha minskat. Det har den inte gjort.

Skriften Arbetsmarknadspolitikens roll, inriktning och omfattning har ju tidigare i dag kommenterats, och jag vill bara anföra några små citat. De stämmer så bra med vad vi har sagt under många år här från talarstolen.

Jag citerar från första sidan:

”Den internationella utvecklingen under andra hälften av 1970-talet och i ännu högre grad under början av 1980-talet kännetecknades av stagnerande tillväxt, ökande arbetslöshet och hög inflationstakt.” Det var alltså den internationella utvecklingen under de år då vi hade regeringsansvaret.

Sedan står det på s. 3:

”Den utdragna lågkonjunkturen efter den andra oljeprischocken nådde sin botten mot slutet av 1982.” Lågkonjunkturen hade alltså då nått botten, och sedan kom högkonjunkturen just när socialdemokraterna tog över.

När det gäller utvecklingen i Sverige står det på s. 6: ”Den svenska exporten är kraftigt inriktad mot investeringsvaror och investeringarna har till följd av det låga kapacitetsutnyttjandet och den svaga tillväxten minskat på våra huvudmarknader. Sveriges industri är också mycket energiintensiv och har därför drabbats hårt av energiprishöjningarna. Relativprisökningen på svensk export 1974–1975 medförde förluster av marknadsandelar som sedan har varit svåra att återta. De kraftiga lönekostnadsökningarna 1975 och 1976 i kombination med den långvariga lågkonjunkturen pressade lönsamheten i industrin mycket hårt. Till detta kommer betydande struktur-

problem i många branscher.”

Herr talman! Jag tycker att det är exakt så som vi har sagt hela tiden att det är, och det har förnekats från socialdemokraterna ständigt och jämt. Det var alltså den kalla verklighet som vi hade att leva med under dessa år. T. o. m. förordet i den här lilla skriften har arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijon skrivit, så vi måste tro på denna skrift. Det är ett dokument som är en bekräftelse på vad vi har sagt under långa tider. Nu lever vi i en högkonjunktur, och då är det väl inte att undra på att man har fått upp sysselsättningen.

Anf. 152 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Vi skall klara av det, sade Bo Nilsson i sitt anförande. Men han talade inte om *hur* man skall klara av det. Jag tycker att han mycket eftertryckligt demonstrerade de skygglappar som större delen av socialdemokratin har när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Han visade ingen oro för den mycket bekymmersamma framtid som den här citerade lejongula skriften ger uttryck för. Jag skall också citera:

”För att förhindra en fortsatt trendmässig uppgång av arbetslösheten krävs en sysselsättningsstillväxt som är nästan 50 procent större än den som nu kan förutses. För att uppnå full sysselsättning 1990 enligt den definition som görs i LU.” – långtidsutredningen – ”dvs 2 procents arbetslöshet, behöver sysselsättningsstillväxten i genomsnitt bli ungefär dubbelt så stor. I båda fallen ställs betydande krav på den ekonomiska politiken.”

Arbetsmarknadsministern säger i sitt förord att mycket talar i dag för en förändring av arbetsmarknadspolitiken i enlighet med dessa principiella förslag, alltså förslagen i rapporten. Det vi nu behöver göra är att diskutera hur dessa mera konkret skall utformas och genomföras. Av denna insikt återfann jag inte någonting i Bo Nilssons anförande.

Sedan kort bara en kommentar beträffande AMU. Bo Nilsson tyckte att vi moderater var klåfingriga när vi tyckte att man skulle komma i gång vid halvårsskiftet. Javisst, det ursprungliga beslutet gick ju ut på att AMU-organisationen skulle träda i kraft redan den 1 januari i år. Men det klarade inte regeringen av. Därför fick ikraftträdandet flyttas ett halvår. Avtalen blev, som Bo Nilsson själv sade, klara först den 21 mars.

Jag har fått otaliga bevis beträffande AMU-organisationen på en mycket stor oro för hur det hela skall komma att fungera. När inte Bo Nilsson hittade någonting i sak är han allmänt misstänksam mot våra moderata förslag, så som han var emot lönebidraget. Jag förstår att Bo Nilsson inte kan få något mera konkret att anmärka på i detta sammanhang, därför att vårt förslag till lönebidrag är alldeles utomordentligt bra utformat. Det är ett seriöst förslag.

Jag tycker att Bo Nilsson i stället i konstruktiv anda skall studera det. Vi skall vara litet försiktiga när det gäller arbetshandikappade. Det finns inga som helst utvärderingar. Jag vill rekommendera Bo Nilsson att som en första åtgärd läsa senaste numret av Ekonomisk Debatt, där det förs en mycket intressant diskussion om handikappsysselsättning.

Anf. 153 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Bo Nilsson använde uttrycket ryckigt om debatten. Detta kommer bäst till sin rätt om man jämför hans inlägg med exempelvis arbetsmarknadsministrarnas tidigare i dag. Jag tycker att det på regeringshåll, inom departement och ämbetsverk finns många goda tecken som tyder på att man är på väg bort från den stelbenthet som karakteriserat arbetsmarknadspolitiken och mera kreativt och fantasifullt tar sig an de nya utmaningarna. Men Bo Nilsson lever kvar något i en annan miljö eller i en svunnen tid. Han hoppar upp glad som en yngling på sin första skolresa och säger att vi har 100 000 fler i arbeten. Ja, detta under en högkonjunkturperiod. Så säger han vidare att vi får jämföra detta med den hemiska arbetslöshet vi hade under den tid då vi hade en annan regering. Då fanns 176 000 arbetslösa år 1982. Men varför, Bo Nilsson, inte ta exempelvis år 1983, då socialdemokraterna hade suttit i regeringsställning ett år och antalet arbetslösa hade stigit till 179 000? Varför inte använda den siffran? Efter tre och ett halvt år har vi 100 000 fler utanför den reguljära arbetsmarknaden än tidigare under motsvarande konjunktur. Då frågar man sig: Är inte den socialdemokratiska ambitionen större än att applåderna skall komma inför en sådan redovisning?

Bo Nilsson jämför situationen i Sverige med den i Storbritannien. Jag erinrar mig tidigare debatter då vi varnades för att göra jämförelser med europeiska stater som har en mycket sorglös arbetsmarknadspolitik. Men i dag har man lyft upp till något av en visdom att kunna hävda sig mot brittena. Det kan möjligen hänga samman med att det kan vara farligt att jämföra med situationen under den tidigare regeringsperioden, då socialdemokraterna var i opposition. I en sådan jämförelse står inte dagens siffror bra. Nu skall jag inte begära att man från socialdemokraternas sida i den här debatten skall ta oss som kronvittnen på att det vi påstår är rätt.

Det är intressant att notera vad t. ex. AMS-chefen säger: I början av 1980-talet steg andelen av dem som fick kontantstöd till 25–30 %. Nu, år 1986, är den på väg att gå upp till 40 %. Han säger att vi är på väg att slå in på en passiv kontantstödslinje och på väg bort från arbetslinjen. Aftonbladet varnade så sent som i förrgår för att "molnen börjar hopa sig" och ansåg att regeringen bör tänka om därför att utsikterna för den framtida sysselsättningen är allvarliga. Jag tror att man hellre bör ta fasta på detta än säga att allt är gott och väl.

När det gäller de handikappades möjligheter på arbetsmarknaden har ju socialdemokraterna och moderaterna slagit följe och säger nej till de berättigade utökningar som vore utomordentligt angelägna i dessa tider.

Anf. 154 ALEXANDER CIIRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! I mitt första anförande försökte jag belysa den motsättning som finns mellan det tillväxtpolitiska målet och de fördelningspolitiska och sociala målen. Vpk hävdar att industrins ökade lönsamhet – industrin har aldrig haft en så hög lönsamhet som i dag – måste betalas av någon. Satsningar för att öka industrins lönsamhet bekostas på något sätt, antingen i form av ökad arbetslöshet genom strukturomvandling och strukturrationalisering, eller med t. ex. flexibel arbetstid och ett ovanligt stort övertidsuttag.

Jag vill fråga: Om det nu är sant som Bo Nilsson säger, att det inte finns

några sådana motsättningar utan arbetsmarknadspolitiken fortfarande har de sociala och fördelningspolitiska målen, varför har man då de allra största övertidsuttagen under en tioårsperiod just i dag när vi har en så hög arbetslöshet? Varför gör regeringen ingenting för att minska övertidsuttaget så att fler personer kan bli sysselsatta? Varför gör man ingenting för att förkorta arbetstiden, som vi har föreslagit flera gånger?

Bo Nilsson bekymrar sig över att vi i en reservation har sagt att socialdemokraterna har anammat borgerliga uppfattningar. I vad gäller reservation 71 om det särskilda lönebidraget, som har mycket stor betydelse för de handikappades möjligheter att ha sysselsättning och slippa bli förtidspensionärer, finns det faktiskt en koalition mellan socialdemokrater och moderater som avstyrker förslagen. Om nu Bo Nilsson föredrar att vi skall säga att moderaterna har socialdemokratiserats, kan vi gärna göra det, om det nu är mindre förolämpande. Men faktum kvarstår: resultatet av denna sammanslutning är avslag på en berättigad reservation som skulle innebära att man förbättrar förutsättningarna för handikappade att hävda sig på arbetsmarknaden.

Vi har hört förut, från varje ny regering som kommer, att det aldrig tidigare har varit så många sysselsatta. Alla framgångar som eventuellt kan finnas på sysselsättningens område – som utan tvivel är resultat dels av den högkonjunktur vi har i dag, dels av de ovanligt höga vinster som industrin gör – betraktas som framgångar för regeringens politik. Om det är så, kan man då karakterisera de kommande svårigheterna på arbetsmarknaden som en brist från regeringens sida?

Anf. 155 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig först säga till Sonja Rembo att jag står fast vid det jag sade om klåfingrighet då det gäller AMU. Det är ju ingalunda så att AMU inte har börjat fungera förrän denna överenskommelse träffats. Arbetet är i full gång redan nu. Jag tycker alltså fortfarande att det är klåfingrighet att hålla på med sådana påståenden som Sonja Rembo gör.

Låt mig sedan vända mig samlat till de borgerliga.

Elver Jonsson säger t. ex.: Varför inte jämföra med 1983? Vi hade en utveckling under de borgerliga åren som kanske var likartad i hela Europa – arbetslösheten steg överallt vid den tidpunkten. Det hade alltså inte med konjunkturerna att göra, utan då var det en likartad utveckling. Nu har utvecklingen i andra länder fortsatt åt samma håll. Jag tog ett exempel – låt mig ta upp det igen. I England ökade arbetslösheten under en månad med mer än hela vår arbetslöshet, medan vi har brutit den här trenden på flera sätt.

Arbetslösheten är betydligt lägre nu än 1982. Vi har sänkt arbetslösheten med 50 000. Vi har skapat ungefär 100 000 nya jobb under perioden. Dessutom har, som en naturlig följd härav, aldrig tidigare så många haft jobb eller sysselsättning i Sverige som just nu. Vi har alltså, i jämförelse med alla de andra länderna, lyckats bryta den negativa trenden och är på väg åt rätt håll.

Vi är inte – som några av talarna sade – nöjda med detta och tycker att det är bra, utan vi socialdemokrater kommer att jobba vidare för att alla som vill

och kan arbeta också skall få ett jobb. Då tror jag att vi hade behövt hjälpas åt allihop – men inte med prutningar på miljardbelopp inom arbetsmarknadspolitiken, som några av partierna vill. I det här fallet vill inte folkpartiet detta, och det gläder mig. Men det är trots allt, Elver Jonsson, de borgerliga kamraterna som ni skulle regera tillsammans med om olyckan hade varit framme i det här landet.

Jag tror att det är bra för oss svenskar att vi har en socialdemokratisk regering som sätter som sitt kanske allra främsta mål att skapa arbete åt allt fler. Då går det inte att pruta på småsummor eller i det här fallet miljardbelopp, utan då är det viktigare att sätta till alla klutar och tillsammans försöka hjälpas åt att lösa problemen. Jag tror att det hade varit nyttigt också för folkpartiet att erkänna detta.

Anf. 156 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Av Bo Nilssons inlägg framgår att han känner sig nöjd med att kunna överträffa 1982 års lågkonjunktursituation med det som kan uppvisas 1985 i en högkonjunktur. Jag har sagt det flera gånger tidigare: Jag trodde att den socialdemokratiska ambitionen var högre.

Sedan fick vi ingen kommentar till det jag påvisade, att arbetsmarknadschefen varnat för att vi är på väg bort från arbetslinjen och in i en passiv kontantstödslinje och att Aftonbladet i förrgår skrev: Molnen hopar sig över den svenska arbetsmarknadspolitiken. Det kunde vara intressant med en kommentar till detta från den socialdemokratiske talesmannen.

Så litet om handikappfrågorna, eftersom jag inte hann med dem i den förra repliken: Bo Nilsson är rädd för att det blir kaos om vi skall finansiera åtgärder för arbetshandikappade från socialförsäkringssektorn. Men fråga då biträdande socialminister Bengt Lindqvist, som när han trädde till klart sade: Ingenting är viktigare än att rädda människor undan förtidspensionering! Det är klart att om vi inte har utgifter för förtidspensionering skulle vi med stor fördel kunna använda de pengarna för att ge arbetshandikappade ett meningsfullt arbete. Från folkpartiets sida menar vi att en satsning på åtgärder för arbete åt handikappade måste innebära minskade krav på medel för förtidspensionering. Det innebär ett mänskligt positivt tillskott, har vi sagt, och det positiva tillskottet får inte underskattas.

Också här har vi fått prov på från Bo Nilsson hur trögt det kan vara. Förtidspensionering gäller ett annat departement, ett annat verk och ett annat riksdagsutskott – och så har vi de vattentäta skotten. Förlorarna blir de arbetshandikappade.

Bo Nilsson avslutade med några fina ord och sade att vi behöver samarbeta om detta och att det då inte går att pruta på småsaker. Men det är ju vad socialdemokraterna gör när det gäller de handikappade, oavsett om det gäller bilstöd, lönebidrag eller andra punkter.

När Bo Nilsson gör finansieringsfrågan till ett oöverstigligt hinder är jag därför inte särskilt skakad över det. Hans egen finansminister kunde släppa ut två miljarder över ett dygn när det gällde att bevilja oss som har hyggliga löner skattelättnader. I en sådan jämförelse framstår denna prutning avseende de arbetshandikappade som både småaktigt och mänskligt djupt felaktigt.

Anf. 157 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Det är synd att Bo Nilsson inte alls har berört lönepolitikens betydelse för sysselsättningen. Jag skall fortsätta att citera ur den lejongula skriften:

”Möjligheterna att tillgodose de stigande kraven på en väl fungerande arbetsmarknad beror bla på de avtal som parterna på arbetsmarknaden träffar. --- Lönespännvidden på den svenska arbetsmarknaden är internationellt sett liten ---. I kombination med våra höga marginalskatter innebär detta att de grundläggande ekonomiska rörlighetsincitamenten är små i Sverige, internationellt sett.”

Litet längre ned står det:

”När de ekonomiska incitamenten blir alltför svaga finns det risk för att arbetsmarknadspolitiken utsätts för kompensationskrav som inte kan uppfyllas.

Olika former av avtal rörande ersättningar vid uppsägningar (avgångsbidrag) har som tidigare påpekats en utformning som i bland förhindrar en samhällsekonomiskt motiverad rörlighet på arbetsmarknaden. Det bör vara möjligt att åstadkomma förändringar i dessa avtal som medför bättre överensstämmelse med samhällsekonomiska målsättningar.”

Staten måste alltså låta parterna ta ett större ansvar. Ackumulationspolitiken, herr talman, innebär att staten inte bara är beredd att bära konsekvenserna av utslagningen från arbetsmarknaden. Staten är också beredd att undanröja olikheter i anställningsvillkoren som är resultatet av fria förhandlingar. Ett exempel på detta är, som jag nämnde tidigare, AMS rätt att förbjuda uppsägning av äldre arbetskraft. Ett annat exempel är den nyligen tillsatta semesterutredningen, som skall undersöka hur semestervillkoren skall kunna strömlinjeformas.

Det vid sidan av löntagarfonderna hittills mest drastiska exemplet är utredningen om realränteskatt. Skatten skulle innebära att staten går in och tar hand om en del av avkastningen på sparandet till pensionsförsäkringar. Detta slår direkt mot de avtalade tjänstepensionerna och självfallet också mot enskilda personers frivilliga pensionssparande.

På det sättet, herr talman, får vi absolut inte någon tillväxt av det slag som krävs för att vi inte om några år skall drabbas av massarbetslöshet.

Anf. 158 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Bo Nilsson var mycket hovsam i sitt senaste inlägg och manade till samarbete. Det är förstäeligt, eftersom vi vet att molnen så småningom lär hopa sig vid horisonten. Det kommer att bli andra tider, det kommer att bli lågkonjunkturer. Jag tror inte att Bo Nilsson då står här och pekar på siffrorna för sysselsättningen, som vid det tillfället möjligen kan vara vikande. Då är inte siffror så mycket att tala om.

Det är med utgångspunkt i det statsfinansiella läget som vi har föreslagit en höjning av egenavgifterna till arbetslöshetsförsäkring. Vi menar att de som har ett arbete kan vara med och finansiera stödet till dem som inte har ett arbete. Om man höjer arbetsmarknadsavgiften tar man av löneutrymmet, och det kostar också för löntagarna. Som vi vet har finansministern många gånger talat om att det inte finns något löneutrymme. Socialdemokraterna

har också lovat att inte höja arbetsgivaravgifterna. Men det är klart att det är en säkerhetsventil som socialdemokraterna gärna tar till i en del situationer.

Socialdemokraterna har mycket svårt att tänka sig en höjning av egenavgifterna. En sådan skulle strida mot bl. a. LO:s och kassornas uppfattning. Men får man vara så rädd? Någon gång måste man väl ta tjuren vid hornen och verkligen visa vem det är som bestämmer.

Jag tror inte att det kostar den enskilde kassamedlemmen speciellt mycket om egenavgifterna höjs. Dels är avgifterna avdragsgilla, dels tappar löntagarna annars löneutrymme. Ingen skall utmåla oss som vill öka egenavgifterna som ogina människor.

Beträffande prutningarna till AMS har vi en hel räckta av förslag, enligt vilka vi vill förbättra för småföretag och när det gäller länsanslag. Genom dessa förslag vill vi förbättra möjligheterna för företagsamheten och näringslivet att skapa riktiga jobb. Detta betyder inte att arbetsmarknadsinsatserna skall öka, utan tvärtom, man skulle härigenom spara in pengar.

Vår filosofi är således att man skall skapa riktiga jobb och minska de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Detta skall gå hand i hand. På detta sätt skulle samhället tillföras mer resurser i stället för mindre. Jag anser att detta är en riktig målsättning, en målsättning som alla borde sträva efter, även socialdemokraterna.

Anf. 159 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Till Alexander Chrisopoulos vill jag säga att det är svårt att under en sådan här debatt hinna bemöta så många påståenden som görs. Därför hann jag inte med att kommentera hans synpunkter i mitt förra inlägg.

Kortfattat: Övertidsfrågorna är ett mycket svårt komplex. Det är här fråga om nyckelpersoner och flaskhalsar i produktionen, vilket är svårt att klara av. Men vi följer detta arbete, och om det anses behövligt återkommer vi med åtgärder i denna fråga.

Till Elver Jonsson vill jag säga att jag i min första replik sade att jag och socialdemokraterna inte är nöjda förrän alla som vill och kan arbeta också har ett arbete.

Beträffande AMS-chefens påstående om att vi är på väg från arbetslinjen mot kontantstödslinjen vill jag säga följande: Det är möjligt att den här satsningen på A-kassan har gjort att det just nu finns en viss förskjutning. Men jag tror att vi i det stora hela vågar lova att vi står för arbetslinjen, och vi kommer att arbeta för och utveckla den. Jag tror att det kommer att läggas fram förslag framöver som gör att Elver Jonsson kan känna sig ganska nöjd.

Det är inte så att vi är småsnåla när det gäller lönebidragen. Men lönebidragen är en bred sektor och omfattar inte enbart allmännyttiga organisationer. Det finns inget tak då det gäller det allmänna lönebidraget. Det finns alltså möjlighet att satsa hårt på att anställa handikappade med hjälp av det allmänna lönebidraget.

Sonja Rembo ville att vi skulle slakta en del heliga kor. Jag tror emellertid att det är dags för Sonja Rembo att börja slakta sina heliga kor. Vad hon ofta säger och pläderar för är nämligen – det är inte första gången jag har hört det, och jag är rädd för att det inte heller blir den sista – att om vi bara kunde sänka

lönerna så skulle det mesta bli bättre i detta samhälle. Moderaterna vill att man börjar med att sänka lönerna för ungdomarna, och sedan för de äldre. Man frågar sig då: Vilken är nästa grupp som ni vill sänka lönerna för? Jag tror att detta är en misslyckad moderat politik. Om moderaterna slaktar denna heliga ko, tror jag att det finns bättre förutsättningar att diskutera framöver.

Låt mig, herr talman, avsluta med att säga att moderaterna i detta betänkande vill pruta 1,4 miljarder, och centern 1 miljard, på arbetsmarknadspolitiken. Jag hörde i tisdags här i kammaren, i en debatt om regionalpolitiken, en folkpartist som stod i denna talarstol och krävde mer pengar till beredskapsarbeten. Till henne och alla andra vill jag säga: Vare sig högern eller centern är något att hålla i handen beträffande dessa frågor. Den bästa garantin för fortsatta satsningar på arbete åt fler är nu som tidigare att stödja oss socialdemokrater.

Tredje vice talmannen anmälde att Sonja Rembo och Ingvar Karlsson i Bengtsfors anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 160 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Många vackra ord har sagts från denna talarstol under den här debatten – inte minst från regeringens företrädare, men kanske allra mest från utskottsmajoritetens talesman Bo Nilsson. Bo Nilsson har stått här, och man har sett hans röda ögon när han som i ett rosenskimmer talat vackert om vilket fantastiskt läge vi har hamnat i när vi har klarat så väldigt mycket av sysselsättningen.

Jag kan inte riktigt förstå det som Bo Nilsson talar om. Vi vet alla hur det är med långtidsarbetslösheten, hur många människor det är som är långtidsarbetslösa och inte kan få ett arbete. Vi vet hur det är med 20–24-åringarna, hur oroväckande det är att inte de kan få ett arbete. Jag vet hur det ser ut hemma i mitt eget län. Närmare 8 % av 20–24-åringarna har inte något arbete i dag, och de är dessutom långtidsarbetslösa.

Innan jag går in på det som jag egentligen hade tänkt säga skulle jag vilja fråga Bo Nilsson om en sak när det gäller egen-regi-verksamheten. Bo Nilsson sade: Vi skall ordna det här. Vi skall se till att de som lämnar egen-regi-verksamheten får ett arbete – i skogsvårdsstyrelsen, i offentligt skyddat arbete. Han nämnde också Galaxen.

Jag skulle vilja ha ett klarläggande. Bo Nilsson, av vad detta uttalande egentligen innebär. Innebär uttalandet det som vi har hävdat, att dessa människor skall kunna gå från egen-regi-arbetet in i ett sådant här arbete? Innebär uttalandet att om de inte kan göra det, så skall de få vara kvar i egen-regin tills man har löst problemen i kommunerna? Kan vi säga detta till de berörda människorna? Jag uppfattade Bo Nilssons uttalande så, att det egentligen var detta han menade. Men han sade det inte i klartext.

Regeringen anger i propositionen att det övergripande målet för sysselsättningspolitiken är full sysselsättning eller "arbete åt alla"; det har vi hört flera gånger här. Det innebär att alla som kan och vill arbeta skall ha möjlighet till det. Det säger Bo Nilsson också. Det är ett mål som vi alla kan ställa upp på.

Vår förhoppning är att det mål som regeringen uttalat måste gälla alla som vill och kan arbeta. Det borde då gälla också de arbetshandikappade – även de som har grava handikapp, alltså de människor som är anmälda på förmedlingar och har de längsta arbetslöshetstiderna.

Men arbetsmarknaden är inget rosenskimmer. Det går inte att beskriva den i vackra skrivningar i riksdagstryck. Arbetsmarknaden är hård och fylld av konkurrens. Alla som studerat sysselsättningsproblematiken vet också att "arbete åt alla" inte tas på allvar av regeringen när det gäller de gravt arbetshandikappade.

Många arbetshandikappade har därför fått erfara hur de kommer allt längre bak i kön när det gäller rätten till arbete. De gravt arbetshandikappade, de som inte platsar i några andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder än för anställning i Samhällsföretag, har fått uppleva den långa kön fram till arbetet, det arbete som socialdemokraterna i många valrörelser kallat för "arbete åt alla".

Alla som har studerat problemet med de gravt handikappades sysselsättningsproblem vet att platserna i Samhällsföretag inte räcker till. Därför får de som har de mest grava handikappen stå tillbaka för mindre handikappade. Det har HCK beskrivit för oss vid en uppvaktning i utskottet. Det är alltså riktigt; det är ingenting som jag har hittat på.

I folkpartiets partimotion har föreslagits särskilda åtgärder för att prioritera gruppen psykiskt utvecklingsstörda. Det är den grupp som har det svårast att komma ut på arbetsmarknaden. Och den gruppen kräver stöd och extra handledning. Det tycker folkpartiet att vi skall ge dem. Folkpartiet anvisar medel från socialförsäkringssektorn till arbetsmarknadssektorn för att bereda möjlighet att anta Samhällsföretags erbjudande att för 60 000 kr. per arbetstillfälle ge ytterligare 800 personer plats i Samhällsföretags verksamhet. Där borde socialdemokraterna verkligen ta chansen och visa att det lönar sig att satsa på dessa människor.

Jag lyssnade med spännt intresse på arbetsmarknadsministern i eftermiddags. Hon sade då att hon var besatt av otålig het och att hon var stolt över den arbetsmarknadspolitik som socialdemokraterna driver. Hon sade också att hon skulle se till att det inte blir de minst handikappade som först får stödet i fråga. Jag ställer dessa uttalanden mot det faktum att de gravt arbetshandikappade inte har någon chans till ett arbete och skulle då vilja fråga arbetsmarknadsministern om hon kan beskriva hur det här egentligen går ihop. Såvitt jag förstår fungerar det inte. De gravt arbetshandikappade får ju inget arbete.

Jag vill göra en personlig reflexion. Sedan tio år tillbaka arbetar jag nämligen som arbetsförmedlare. Men jag har hittills inte lyckats placera en enda människa i Samhällsföretag därför att det inte har funnits några platser. Därför borde vi nu göra någonting. Vi borde således anta erbjudandet från Samhällsföretag.

Sedan vill jag fråga företrädarna för utskottsmajoriteten: Vilka argument har ni för att inte anta erbjudandet från Samhällsföretag? Är inte de sämst ställda på arbetsmarknaden värda det här extra tillskottet av arbetstillfällen? Eller skall de tvingas fortsätta att förlänga en redan lång arbetslöshetsperiod?

I folkpartiets partimotion framförs på nytt kravet på en utredning i vad

gäller en allmän arbetslöshetsförsäkring. Dagens arbetslöshetsförsäkring fyller nämligen inte de krav som man bör kunna ställa på denna. En avsevärd andel arbetslösa är inte berättigade till ersättning från A-kassa. En del arbetslösa får kontant arbetsmarknadsstöd, andra får ingen ersättning alls. De sistnämnda grupperna är hänvisade till socialvården. De har ju ingen ersättning som det verkligen går att leva på.

I den nuvarande arbetslöshetskassan är egenavgifterna försumbara och svarar inte mot den andel av kostnaderna som stipulerades när arbetslöshetsersättningen en gång infördes, nämligen 1974. Då låg egenavgiften på 20 %. Vi i folkpartiet anser att det av regeringen startade utredningsarbetet måste breddas. Tillsättandet av en enmansutredning i en så viktig fråga som denna visar inte på något större intresse för att förankra utredningsarbetet i parlamentet. Det borde vara naturligt att tillsätta en parlamentarisk sammansatt kommitté när det gäller en så här viktig fråga. Dessutom bör direktiven utvecklas. Hur skall frågan om arbetslöshetsersättningen lösas för exempelvis företagare, för dem som har varit hemma och vårdat sina barn eller för arbetslösa ungdomar? Därom borde vi få ett besked från nämnda utredning.

Man kan också fråga sig hur arbetslöshetsersättningen skall betalas i framtiden. Skall vi som har ett arbete bidra med en rimlig egenavgift för att de som drabbats av arbetslöshet skall få en rimlig utkomst? Eller finns inte den solidaritetstanken hos socialdemokraterna? Frågorna är som synes många. Utredaren är ensam.

Med utgångspunkt i dessa frågor anser vi i folkpartiet att det behövs en parlamentariskt sammansatt kommitté med utökade direktiv. Det är viktigt att vi får en sådan snart.

Lars Ulander har frågat hur folkpartiet har tänkt sig att höjningen av arbetslöshetsersättningen skall finansieras. Ja, vi har redogjort för vår uppfattning i ett särskilt yttrande.

Beträffande finansieringen godtar vi en höjning av arbetsgivaravgiften. Samtidigt förordar vi en höjning av egenavgiften. Och varför gör vi det? Jo, därför att vi vill åstadkomma ett incitament för arbetsmarknadens parter på båda sidor när det gäller att sluta sådana löneavtal som inte driver på inflationen och som inte heller medverkar till en ökad arbetslöshet.

Fru talman! Vi i folkpartiet har omsorgsfullt bidragit till att sätta en socialliberal prägel på detta betänkande. Därmed får de svaga på arbetsmarknaden betydligt bättre möjligheter att hitta ett arbete. Det är bara att beklaga att majoriteten i utskottet inte står fast vid sitt löfte om arbete åt alla.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till folkpartiets reservationer till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 11.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 161 LARS ULANDER (s) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga Sigge Godin hur det kommer sig att man finansierar denna kostnad två gånger. Det kan vara intressant att veta det. Är det en speciell, liberal idé?

Anf. 162 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Vi vill i ett första skede höja egenavgiften och arbetsmarknadsavgiften, därför att vi tycker att det är nödvändigt. Lars Ulander är inte omedveten om det som har sagts under hela eftermiddagen här, nämligen att risken är uppenbar för ökad arbetslöshet och att det behövs betydligt mer pengar till de arbetslösa och till arbetslöshetskassorna. Jag tror alltså att pengarna behövs för det kommande året.

Det är rimligt att socialdemokraterna, som tidigare har accepterat en 20-procentig egenavgift, också gör det i detta fall. Därmed skapas det incitament som folkpartiet talar om, och på det sättet slipper vi ökad arbetslöshet. Det är rimligt att begära sådana saker av parterna.

Anf. 163 LARS ULANDER (s) replik:

Fru talman! Förhållandet är det att arbetsmarknadsavgiften täcker upp till 360 kr. Om man nu gör som folkpartiet har föreslagit överfinansieras denna reform, och jag har ännu inte förstått varför man skulle göra det. Den diskussion som Sigge Godin därutöver för har inte med detta att göra, eftersom reformen på detta sätt överfinansieras med ungefär 1 miljard.

Anf. 164 GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! På några punkter i arbetsmarknadsutskottets betänkande om arbetsmarknadspolitiken behandlas frågor om människor med olika handikapp och deras möjligheter till en samvaro och ett arbetsliv ute i samhället. Många talare har tagit upp dessa punkter, och jag skall försöka göra mitt inlägg så kort som möjligt.

De frågor som jag tänker ta upp i mitt anförande är AMS egenregiverksamhet och sysselsättningen i Samhällsföretags verkstäder. Jag hade även tänkt tala om lönebidragen, men jag hoppar över dem.

Jag vill därmed yrka bifall till reservationerna 26, 67, 68 och 78.

Regeringen och utskottsmajoriteten har föreslagit att AMS egenregiverksamhet skall avvecklas under 1986. Den passar inte in i AMS verksamhet, säger Bo Nilsson. Någon omställningstid medges inte, utan målet är så snabb avveckling som möjligt.

Jag vill peka på vissa saker, eftersom jag kommer från en av de delar av landet som har sådan här verksamhet.

I skogslänen finns sysselsättning vid s. k. skogsstationer i Viksjö, Liden, Viken, Hoting och Pajala. Det handlar om vägarbeten, avverkningsuppdrag, röjning, plantering o. d. i glesbygd. Genom lokaliseringen har man varit tvungen att bygga upp förläggningar där de arbetshandikappade även kunnat bo. Just genom sin lokalisering har också denna typ av arbeten gett stora möjligheter till rehabilitering, vilket har lett till att många har kunnat gå ut i normalt arbetsliv så småningom. Denna verksamhet vill man alltså avveckla.

I Pajala har kommunens socialchef i en skrivelse anført, att flera av dessa människor saknar egen eller annan bostad, att flera inte kommer att kunna placeras i annat jobb utan blir hänvisade till förtidspensionering, arbetsmarknadsstöd eller socialbidrag. Han befarar att missbruket kommer att öka och att institutionsvård därvid blir nödvändig för flera personer. Det man befarar i Pajala gäller naturligtvis också i andra kommuner ute i glesbygden.

Alla partier utom moderaterna har motionerat i frågan och yrkat att åtminstone en förlängning av avvecklingstiden skall medgivnas. Det är bara att beklaga, Sigge Godin, att folkpartiet inte ställt sig bakom dessa motioner utan accepterat en avveckling.

Utskottets motiv för att avveckla egenregiverksamheten är inte bara att den inte passar in, utan också att verksamheten i dag är för dyr och att den är ojämnt spridd över landet och bara finns i en tredjedel av kommunerna. Att den är ojämnt fördelad över landet har naturligtvis sin förklaring i att behovet av den här verksamheten har varit störst och gett bäst resultat i glesbygden. Någon hänsyn till det hade man väl kunnat ta. Eller är det så att glesbygden inte passar in här?

Vi i centerpartiet kan hålla med om att det i dag är en för dyr verksamhet, men det beror på att den överordnade organisationen inte har minskat i samma utsträckning som verksamheten. Vi instämmer därför delvis i att byråkratin måste minskas, och vi föreslår, bl. a. i vår reservation, att länsarbetsnämnderna får handlägga den här verksamheten i fortsättningen.

Vi i centerpartiet kan alltså inte acceptera ett sådant handlingssätt där handikappade människor de facto kommer i kläm. Låt det hundratal människor som har haft hand om själva förläggningarna vara kvar! Det betyder i alla fall att man minskar antalet tjänstemän med ungefär fem sjättedelar. Dessa kan då i stället användas i Galaxen, som regeringen föreslagit.

Jag måste då fråga Bo Nilsson: Var görs besparingarna inom AMS, eftersom egenregiverksamheten var för dyr? Man flyttar alltså över dess tjänstemän till Galaxen. Man kan dessutom läsa sig till i propositionen att samtidigt som anslaget för sysselsättningsskapande åtgärder egentligen minskas totalt med drygt 725 miljoner – det är anslag inkl. reservation – och 176,8 miljoner innehålls för arbetsmarknadsutbildning så ökas de direkta kostnaderna för AMS förvaltning med 123 miljoner. Då frågar man sig var någonstans besparingarna finns och varför det var nödvändigt med just denna besparing. Detta kommer att betyda att samhället ändå får bära dessa kostnader på ett eller annat sätt.

Till slut, fru talman, vill jag ta upp Samhällsföretags verksamhet och dess omfattning, eftersom den är av yttersta vikt för ca 30 000 människor med handikapp i dag. Vi vet betydelsen av denna verksamhet och av att man har närhet till arbetskamrater. Men i dag står lika många utanför denna verksamhet, alltså 30 000 människor. Trots detta ställer man från regeringens sida allt starkare krav på lönsamhet. Det gör att rationaliseringen drivs fram ute på verkstäderna, vilket leder till en högre teknikinivå. Det gör det i sin tur svårare för gravt handikappade att kunna placeras inom Samhällsföretags verksamhet. Det måste slås fast att Samhällsföretags mål i första hand måste vara sociala.

Jag har varit på besök på Midlandproduktion i Örnsköldsvik. Där fick jag veta att anslaget grundades på antalet timmar. I det timantalet kalkyleras sjukfrånvaron in. Om de handikappade blir friskare och arbetar bättre betyder det i längden att färre får plats i verksamheten.

Vid ett besök i AVEBE-verkstäderna i Stockholm fick vi veta att anslaget var så lågt att försäljningen måste öka med 50 % för att man skulle klara de

ekonomiska kraven plus att det behövdes en bra konjunktur.

Vi från centerpartiet tycker att så länge det finns plats inom de befintliga investeringsramarna borde man kunna ta in människor i verksamheten, eftersom detta då betyder en lägre kostnad. Det har tidigare nämnts här – jag tror att det var Bo Nilsson som sade det. Samhällsföretag har räknat fram att det kostar ungefär 60 000 kr. per person, vilket motsvarar en bidragsandel på 73 %. Detta skall då jämföras med ett lönebidrag på 90 % som lämnas t. ex. för en kontorist i en ideell förening.

Det måste väl ändå vara så att den effektivitet som de handikappade själva kan och vill skapa skall kunna leda till att fler kan få komma med – inte tvärtom, att staten skall utnyttja den lönsamheten till att minska anslagsnivån. Det måste vara bättre för samhället att de handikappade placeras på olika arbeten.

Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors har därför i en motion yrkat att regeringen skall tillmötesgå det krav på 800 nya platser som Samhällsföretags ledning offererat. Det är förvånande mot bakgrund av vad som sagts tidigare att inte regeringen ställt sig bakom detta. Det är ännu mer förvånande med tanke på vad utskottets ordförande Lars Ulander sade i sitt anförande om att det var en klok politik att hjälpa och stötta de handikappade.

Jag hade nu tänkt fråga Bo Nilsson om det här med arbetslinjen inte skulle gälla även de handikappade. Han har stått i talarstolen och sagt: Jag står fast vid arbetslinjen. Att Bo Nilsson står i talarstolen, det kan jag också konstatera, men jag kan inte i besluten avläsa att han står fast vid arbetslinjen.

Anf. 165 MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag skall, som aviserats tidigare, ta upp ungdomsfrågorna i betänkandet, och det berör reservationerna 12–25.

Rätten till ett arbete är, som framförts här många gånger tidigare, det kanske viktigaste målet för socialdemokratisk politik. Det har väl belysts, och jag skall försöka att hålla mig till saker och ting som kan tillföra debatten något.

Det är också självklart att det är just ungdomarnas rätt till ett arbete som är det kanske allra viktigaste kravet man kan ställa i dag. Det är ett krav som är långt ifrån självklart att ställa runt om i Västvärlden. Just ungdomsarbetslösheten är gigantisk i många av våra grannländer i Europa. Där sprider sig också hopplöshet och våld i dess fotspår. Där har såväl samhället som ungdomarna kommit en god bit på väg att ge upp många av de mål man en gång hade.

I Sverige å andra sidan är det självklart både att vi ställer kraven på samhället att verka för att alla får arbete och att vi är beredda att satsa både resurser, kraft och energi på att uppnå målen. Orsakerna är givna och många, men den främsta är väl just att det inte finns något mer förödande för en ung människa som skall göra sitt insteg i den vuxna världen än att få beskedet att han inte behövs.

1982 och 1983 nådde ungdomsarbetslösheten sin högsta nivå i Sverige, omkring 8 %. Sedan har den successivt gått ner och är nu nere i under 6 %.

Det är framför allt arbetsmarknadspolitiken och den ekonomiska politiken som har resulterat i en högre sysselsättning. Det märks också av det faktum att antalet ungdomar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder har minskat kraftigt också mellan åren 1984 och 1985. Det är något som jag tycker att moderaterna kan notera, som skriver exakt motsatsen i en av sina reservationer.

Fler har alltså jobb på den ordinarie arbetsmarknaden, och det är också självfallet målet för alla insatser som görs för ungdomarna.

Låt oss sedan se på de insatser som görs i dag och vilken betydelse de har. Det är främst två orsaker bakom ungdomarnas arbetslöshet, förutom det allmänna behovet av fler jobb i samhället. Dels är det låg utbildning, dels är det liten eller ingen arbetslivserfarenhet. Utbildning är det första kravet, och dess betydelse är påtaglig om man ser t.ex. på de långtidsarbetslösa ungdomarna, som väldigt ofta har bara grundskola eller en ofullbordad gymnasieutbildning. Arbetet med att erbjuda alla under 20 år en plats i gymnasieskolan är därför oerhört viktigt även i det här sammanhanget. Detta har regeringen nu ytterligare understrukit i den senaste regeringsdeklarationen.

Det andra kravet handlar om ungdomarnas möjlighet att få erfarenhet av arbetslivet, något som i stort sett alla arbetsgivare kräver i dag. En åtgärd för att tillgodose det är tillkomsten av ungdomslagen för två år sedan. Under 1985 ingick ungefär 48 000 ungdomar i ungdomslagen. Utskottet framhåller att man genom ungdomslagen i stort sett har uppnått det mål som uppsattes och tillgodosett de krav som ställdes på ungdomslagen, nämligen att ersätta sysslöshet med en meningsfull sysselsättning. Dessutom har ungdomslagen resulterat i att nära 60 % av dem som arbetat i ungdomslag har fått ett fast arbete direkt efter avslutad tid i ungdomslaget. Den erfarenhet de har fått har alltså spelat en avgörande roll för deras möjligheter att få ett arbete.

En annan aspekt, som kanske borde diskuteras mera, är det jag kallar ungdomslagets sociala roll. För den stora grupp ungdomar som inte vet vilken utbildning de vill söka, som inte vet inom vilket område de vill jobba, som inte vet hur man söker arbete och som har svårt för att umgås med människor i grupp har ungdomslagen spelat en väldigt stor roll som en sluss till utbildning och arbete och till självförtroende och kontakt med kamrater. Den rollen kan säkert utvecklas ännu mer. Den stämmer också väl överens med intentionerna om ungdomslagen som en sista åtgärd, när allt annat har prövats.

Regeringen har nu beställt en rad utvärderingar av ungdomslagen. Det är då anledning att avvakta med åtgärder för att ytterligare utveckla dem.

I regeringsdeklarationen uttalades: "Regeringen avser att ta initiativ till ett sammanhållet åtgärdsprogram för att underlätta ungdomars övergång från skola till arbetsliv." Vi är också väl medvetna om regeringens samverkan med arbetsmarknadens parter på detta område, vilket också kommit till uttryck i budgetpropositionen, där det sägs att "regeringen är medveten om att parterna på arbetsmarknaden har ett uttalat intresse av att medverka till lösningar på ungdomarnas arbetsmarknadsproblem". Detta har arbetsmarknadsministern ytterligare understrukit i debatten i dag.

Utskottet tolkar detta så att vi inte nu har anledning att ompröva

verksamheten med ungdomslag eller att behandla frågan om lönekostnader-
na för ungdomarna eller införandet av några nya system.

I det sammanhanget skulle jag vilja ta upp Charlotte Brantings fråga, om
det inte är bättre att ge ungdomarna arbete till lägre lön än att låta dem gå
utan något jobb alls. Man skall komma ihåg att ungdomarna redan i dag har
lägre lön än de vuxna när de går in i arbetslivet. Likaså bör man beakta att
ungdomar går direkt från gymnasieskolan ut till ett fast arbete på den
ordinarie arbetsmarknaden. Om man skulle sänka dessa ungdomars löner,
måste man ju sänka lönerna också för den stora grupp ungdomar som i dag
har arbete, trots de enligt er uppfattning höga lönerna. Det är därför som det
inte är bra att gå in med sådana generella åtgärder som sänkning av
arbetsgivaravgiften. Enligt min mening är det bättre att gå in med bidrag och
stöd som riktas till de grupper av ungdomar som i dag har svårt att få ett
fotfäste på arbetsmarknaden.

Jag tycker att vi bör avvakta parternas arbete och regeringens initiativ, väl
medvetna om att alla åtgärder där näringslivet tar ett större ansvar för
ungdomarnas arbetsmarknad är mycket välbehövliga. Det skall inte ställas i
motsats till ungdomslagen. Det är olika behov och också olika åtgärder som
vi här diskuterar.

20–24-åringarna är den grupp som har den högsta arbetslösheten. I den
gruppen finns de flesta långtidsarbetslösa. De ungdomarna har också den
lägsta utbildningen. Omkring 31 % av de arbetslösa 20–24-åringarna har
bara grundskola. Endast drygt 15 % har en gymnasieutbildning som är
längre än två år. En samordning mellan utbildnings- och arbetsmarknadspoli-
tiken spelar här en mycket stor roll för att lösa dessa ungdomars problem.
Det kan inte nog understrykas hur viktig den samordningen är.

Vad jag också tycker kan vara värt att notera när det gäller 20–24-
åringarna är att den mest betydande förändringen under senare år i den
åldersgruppen är att den har ökat mycket i storlek. I genomsnitt har under
året 23 000 fler ungdomar i den åldersgruppen sökt sig ut på arbetsmarkna-
den. För att inte arbetslösheten skulle öka ytterligare har det krävts att
sysselsättningen skulle öka lika mycket, vilket den också gjort. Det är den
största ökningen av arbetskraften och sysselsättningen för 20–24-åringarna
under hela 1970- och 1980-talen. Det är mycket viktigt i det här samman-
hanget.

Det arbete med redovisningen som AMS har gjort när det gäller den här
åldersgruppen gör att utskottet inte anser det befogat med någon parlamen-
tarisk utredning eller hel översyn av systemet. Regeringen är väl medveten
om problemen och återkommer förhoppningsvis till riksdagen i lämpliga
former. Men det är viktigt att komma ihåg att det för denna grupp är viktigast
att vi använder de åtgärder vi i dag har i de former de är tänkta att fungera.
Det handlar om utbildning, det handlar om erfarenhet och det handlar om
stöd.

För att förkorta mitt anförande skall jag sedan bara som avslutning
framhålla en principiell uppfattning. De gamla åtgärder som vi har hört om i
många år och som framför allt moderaterna förordar – lägre löner, inga
ungdomslag, ett accepterande faktiskt av långa perioder av sysslolöshet
mellan åtgärderna – löser aldrig ungdomarnas problem på arbetsmarknaden;

det har de inte gjort, det gör de inte i dag och det kommer de inte att göra i framtiden. Det borde mittenpartierna bli varse. Det som kan lösa ungdomarnas problem är ett långsiktigt, otåligt men samtidigt tålmodigt arbete som det regeringen i dag bedriver. Det handlar om ett större ansvar från näringslivets sida, en positiv ekonomisk utveckling men också en fast övertygelse om att ungdomarna de facto har rätt att kräva ett arbete.

Med de orden vill jag yrka avslag på reservationerna 12–25 och bifall till utskottets hemställan i motsvarande delar. Tack!

Anf. 166 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Fru talman! Jag vill först bara konstatera att folkpartiets förslag om speciella ungdomsavtal röner allt större intresse över Sverige. Vi har nu konstaterat att också AMS talat om sådana speciella ungdomsavtal. Det är sorgligt att vi inte kan få ett erkännande också från Mona Sahlin av att det vore vettigt med någonting sådant.

Det är inte tal om att man skall sänka alla ungdomslöner. Vad vi har sagt är att vi vill att regeringen skall se till att parterna sätter sig ned och förhandlar och att de sluter speciella ungdomsavtal, framför allt för att se till att fler ungdomar kan få jobb. Det är vi övertygade om att de kan, om vi får till stånd sådana speciella avtal.

Jag vill sedan bara konstatera att Mona Sahlin inte sade någonting om lärlingsutbildning, som vi menar är en oerhört viktig sak för att åstadkomma jobb för många ungdomar. Mona Sahlin glömde också att säga att det finns många ungdomar som har handikapp. Men på den punkten har socialdemokraterna också prutat på våra förslag.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 167 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Vi i centerpartiet bryr oss verkligen om våra ungdomar, det är inte fråga om annat. Det är också därför som vi utvärderar och ändrar olika förslag.

Jag begärde ordet för att få ställa ett par frågor till Mona Sahlin. Kan ni få era SSU-are att ställa upp helt och fullt på den nuvarande ungdomslagen? När man är i 16–17-årsåldern har man en ungdomsplats, där man arbetar på heltid. Helt plötsligt, när man fyller 18 år, skall man gå ned till halvtid. I princip förhåller det sig på det sättet, även om det går att komplettera med utbildning. Det blir kanske en snabb förändring. Vi i centerpartiet kan inte få våra CUF-are att ställa upp på det här, eftersom de kräver meningsfullhet. De tycker inte att de skall särbehandlas på arbetsmarknaden bara därför att de fyllt 18 år.

Sedan värnade ni mycket om 20–24-åringarna. Varför har ni inte kunnat ansluta er till vårt förslag om en parlamentarisk utredning om den kategorins situation? Det hade varit mycket lämpligt.

Anf. 168 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Som Anna-Greta Leijon och socialdemokraterna i kammaren lägger upp debatten får man ta chansen till en sakdebatt när den kommer. Tidigare har detta inte varit möjligt. Jag vill, herr talman, bara citera ett pressmeddelande från AMS. Det lämnades den 21 mars och lyder: "Arbetsmarknadsstyrelsen beslutade på fredagen om en ny inriktning av insatserna mot arbetslöshet bland tonåringar. Styrelsen vill att fler ungdomar ska få arbete på heltid i näringslivet så att ungdomslagen i den offentliga sektorn blir en sistahandsåtgärd. Det ska ske genom inskolningsplatser i företagen."

Arbetsmarknadsministern bekräftade, Mona Sahlin, i debatten före middagsuppehållet att man förutsätter avtal om anställningsvillkor och löner för ungdomar på sådana här inskolningsplatser.

Vad tror Mona Sahlin att det här innebär för någonting? Tror Mona Sahlin att det innebär 38:50 – eller vad det nu är i nuvarande ungdomslagsavtal – när det gäller inskolningsplats? Tror Mona Sahlin att ungdomslagen om något år, när reformen genomförts, kommer att vara detsamma som i dag? Tror Mona Sahlin att det kommer att finnas 30 000 ungdomar i ungdomslag? Enligt min mening finns det inte så stor anledning att tro detta, eftersom egentligen alla utom arbetsmarknadsministern i retoriken – men inte i praktiken – och möjligen Mona Sahlin och utskottets andra socialdemokrater har vänt sig från ungdomslagen. Det är bara ni som försvarar ungdomslagen. Jag tycker att ni sköter reträtten ganska snyggt, men ni lär väl få litet jobb här i kammaren under det närmaste halvåret. Men allt vore mycket enklare och bättre när det gäller att göra en bra insats för ungdomarna, om ni en gång för alla sade: O. K., ungdomslagen har inte fungerat bra, det behövs omfattande förändringar, varför det här skall bli en sistahandsåtgärd. En tid får det fungera som tidigare. Sedan kunde vi då sakligt diskutera framtiden. Jag tror att Mona Sahlin lika väl som jag inser att ungdomslagen i ursprunglig tappning och som den har tillämpats efter beslutet här i kammaren snart är ett minne blott.

Anf. 169 MONA SAHLIN (s) replik:

Herr talman! Jag börjar med Charlotte Branting. Det är riktigt vad hon säger om intresset för ungdomsavtal. Men det finns inget intresse för de lägre lönerna. Det ni talar om – och hela ert resonemang är uppbyggt på detta – är att ungdomarna skall göras attraktivare genom att lönen skall sättas lägre för dem än vad den de facto är i dag. Jag tycker att detta är en felsyn. Attraktiva blir ungdomarna just därför att de är ungdomar, därför att de har mycket lätt att lära och därför att de gör en bra insats på arbetsmarknaden. Arbetsgivarna vet detta. Samhället bör därför ge ett ytterligare stöd genom att ge ungdomarna den utbildning och den erfarenhet som gör dem ännu mer attraktiva på arbetsmarknaden.

Görel Thurdin är orolig och frågar om jag kan få SSU-arna att gilla ungdomslagen. Själv är jag en SSU-are som gillar ungdomslagen.

Ungdomslagen har inte kommit till för att särbehandla 18-åringarna, och det finns ingen illvilja bakom, utan de som särbehandlas är ju de ungdomar som behöver kompletterande utbildning och som behöver hjälp att lära sig hur arbetsmarknaden och arbetsförmedlingen fungerar. De ungdomar som

behöver ytterligare erfarenhet av arbetslivet särbehandlas i ungdomslagen just därför att de skall få stöd och hjälp.

Bengt Wittbom frågade om jag tror att ungdomslagen kommer att vara kvar. Ja, jag är ganska övertygad om det. Oavsett hur samhället kommer att se ut i framtiden, kommer det alltid att finnas en grupp ungdomar som behöver just det här ytterligare stödet och den slussning in i arbetslivet som jag har pratat om. Den oerhört viktiga biten i ungdomslagen kommer att finnas kvar.

Jag och många med mig – och dit hör faktiskt väldigt många av ungdomarna själva – har funnit de här kvaliteterna hos ungdomslagen. Det enklaste vore kanske inte om vi bytte åsikt, utan det enklaste för att lösa problemen vore om alla tog sitt ansvar för ungdomarnas möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Dit hör också näringslivet.

Jag är också övertygad om att om utbildningen gavs åt alla och hade praktikinslag och om ungdomslagen nådde ut till alla som faktiskt behöver dem, då vore situationen väldigt mycket enklare för ungdomarna. Det är precis i den riktningen som partiet, regeringen och förhoppningsvis arbetsmarknadens parter kommer att fortsätta att sträva.

Anf. 170 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att Mona Sahlin för ett ganska teoretiskt resonemang. Vårt intresse i folkpartiet är att så många ungdomar som möjligt skall få jobb.

Gå ut och fråga en arbetslös ungdom, Mona Sahlin, om hon eller han är beredd att ta ett jobb till lägre lön, så skall du se att ungdomarna är beredda att göra det.

Sedan vill jag bara konstatera att jag tyvärr inte fick något svar på min fråga hur socialdemokraterna ser på en förlängning av starta eget-bidraget till ett år. Om nu utredaren föreslår en sådan förlängning, skulle vi då kunna få socialdemokraternas stöd för det resonemanget?

Anf. 171 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Skälet till att jag i min första replik citerade pressmeddelandet från arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsens beslut är våra erfarenheter av vad som har skett och håller på att ske i relationerna mellan arbetsmarknadsstyrelsens ledning, socialdemokraterna i riksdagen och ledningen för arbetsmarknadsdepartementet, nämligen att det är Allan Larsson, arbetsmarknadsstyrelsens chef, som bestämmer.

Han gjorde det i fallet med rekryteringsstödet, och han har nu fått ett enigt beslut i AMS styrelse om att ungdomslagen skall sättas på absolutaste undantag. Han har tagit fasta på all konstruktiv kritik som framförts.

Mona Sahlin kan säga vilka vackra saker som helst om den ursprungliga tanken bakom ungdomslagen. Det brukar bli som Allan Larsson vill, och det blir det säkert den här gången också.

Anf. 172 MONA SAHLIN (s) replik:

Herr talman! Det är klart, Charlotte Branting, att om man frågar ungdomar, som har varit arbetslösa länge och är i en desperat situation, om

de är beredda att ta lägre lön om de får ett jobb, så svarar de ja. Ge en riktigt hungrig människa en möjlig brödbit, och han äter upp den. Men är det rätt att resonera så? Det är väl viktigare att ge ungdomarna utbildning och erfarenhet, så att de kan kräva och också få ett riktigt jobb och en riktig lön. Det måste vara en betydligt bättre utgångspunkt.

Kom ihåg att ungdomar har lägre löner än vuxna. Ingångslöner är alltså någonting som existerar redan i dag.

Sedan till Bengt Wittbom: Jag vet inte om jag säger vackra saker. Jag försöker uttrycka den verklighet som jag möter när jag diskuterar ungdomslagen och när jag träffar ungdomar både i och utanför ungdomslag. Det är inte så att jag försöker måla en drömbild av hur ungdomslagen borde vara, utan jag beskriver hur jag faktiskt upplever att de fungerar.

Det har Bengt Wittbom och jag diskuterat förut. Att vi har olika åsikter kan möjligen bero på att vi rör oss i olika världar och har två olika verkligheter som bakgrund. Och oavsett vad arbetsmarknadsverket skriver i sitt pressmeddelande, vilket förresten inte är riktigt så som Bengt Wittbom uttrycker det här, så tror jag att ungdomslagen kommer att vara ett mycket effektivt medel för en viktig grupp ungdomar, även om den absolut största delen är mest betjänt av att gå direkt från utbildning till ett fast jobb – och det är också det som vi skall fortsätta att kämpa för.

Andre vice talmannen anmälde att Charlotte Branting anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 173 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Jag vill i mitt inlägg något kommentera motion A237 om ökade forskningsresurser till högskolan i Luleå, som avstyrkts av ett enigt utskott.

Värdet av högskolans roll i nyskapandet av Norrbotten kan nog inte överskattas. Långsiktigt är det den utan jämförelse viktigaste regionalpolitiska satsning som skett för Norrbotten.

Jag dristar mig att säga att den nya industriella utvecklingen från stora bulkindustrier som LKAB, SSAB och ASSI till elektronik-, data- och rymdindustri inte skulle vara möjlig utan högskolans roll som motor. Med högskolan som centrum i den utvecklingen bygger vi det nya Norrbotten som förhoppningsvis skall sjuda av industriell förnyelse och expansiva investeringar och som skall kunna erbjuda sin ungdom intressanta jobb – ett Norrbotten som inom en tioårsperiod skall ha samma sysselsättningsgrad som övriga landet. Det är en målsättning som vi har rätt att ha, en målsättning som är fullt rimlig.

För att vi skall nå dit fordras förändringar i bl. a. den ekonomiska politiken, skattepolitiken, regionalpolitiken och utbildningspolitiken. Men det är fullt möjligt, trots de svårigheter som finns på vägen. Förutsättningen är dock att de olika politikerområdena tillsammans medverkar till den alldeles nödvändiga tillväxt som är grundförutsättningen för framgång och utveckling.

I min motion A237 om ökade forskningsresurser till högskolan i Luleå har jag lagt fram förslag om ökade satsningar på en kompetensuppyggnad inom

data/elektronik, maskin- och verkstadsteknik, metallurgi och arktisk teknik. Det gäller en satsning på framför allt forskning, som är grunden för all utbildning inom högskolan, den utbildning som sedan skall ge det norrbottenska näringslivet nya ingenjörer och ekonomer samt marknadsföringsfolk.

I motionen har jag också redovisat delar av andra projekt som står för dörren: En forskarby med hotelldel skall ge plats åt alla som kommer från de flesta delar av världen redan i dag. Ett forskningsråd med regional anknytning skall skapas med uppgift att flytta fram de norra länens positioner i olika avseenden. Länsstyrelsen i Norrbottens län, landstinget och högskolan står för de första grundplåtarna i stiftelsen för detta ändamål. Därutöver kommer näringslivet att tillföra årliga anslag för att projektet skall kunna komma till stånd. Målsättningen är att detta forskningsråd skall kunna förfoga över ca 5 milj. kr. i årliga medel för sin verksamhet.

Som det tredje projektet planeras ett Teknikens hus i anslutning till högskolan. I Norrbotten, med en bristande teknisk utvecklingsbakgrund, är teknikspridning alldeles nödvändig. Teknikens hus kommer att bli det centrum där teknik i alla dess former skall kunna föras ut till näringslivet och till skolorna. Och inte minst de allra minsta barnen skall redan tidigt få lära sig att umgås med teknik. Teknik skall flyttas fram i allas vardag på ett sätt som saknats tidigare i vårt län. Vi tror att det är genom en teknisk utveckling i vårt län som målsättningen fler jobb kan nås.

Mycket har gjorts inom länet för att de satsningar vi planerat skall komma till stånd. Medel har kunnat tas fram, dock inte i tillräcklig omfattning. Därför har det känts alldeles naturligt att vända sig till staten för att genom ökade anslag skynda på utvecklingen. Jag beklagar att arbetsmarknadsutskottet avstyrker motionen.

Motionens yrkande rör sig om 4 milj. kr. för senare delen av detta budgetår som avses finansieras genom att anslaget till sysselsättningsskapande åtgärder i länet minskas med motsvarande summa. För jämförelsens skull kan jag nämna att budgetåren 1981/82–1984/85 var länsarbetsnämndens budget för just sysselsättningsskapande åtgärder i Norrbotten nästan 3 miljarder kronor, i genomsnitt ca 750 miljoner årligen.

Länet behöver dessa medel i form av sysselsättningsskapande åtgärder. Jag är väl medveten om det. Dock kan konstateras att dessa medel inte till alla delar kan anses effektiva, varför de sista 4 miljonerna för det kommande budgetåret bättre skulle ha kunnat användas långsiktigt på det sätt som jag föreslagit i min motion.

Nu tycker jag utskottets skrivning är positiv. Det finns skäl att tolka den så. Vi tycks vara överens om bedömningen av såväl högskolans roll i länet som behovet av utökade resurser. Här vill jag dock peka på den passus i utskottsbetänkandet där det sägs följande:

”Finansiering av verksamheten vid högskolan i Luleå bör i stället ske via ordinarie sakanslag för högskoleverksamheten.” Detta kan vi i och för sig vara överens om. Jag vill emellertid påpeka att högskolan i Luleå redan i dag arbetar med forskningsanslag som ligger utanför dessa ordinarie sakanslag i storleksordningen 10 % med mycket kort varaktighet. I beslutet av riksdagen med anledning av proposition 1981/82:113, det s. k. Norrbottenspaketet, fick högskolan i Luleå 7 milj. kr. I beslut av riksdagen med anledning av

proposition 1982/83:120 om utveckling i Norrbotten förlängdes dessa anslag för ytterligare tre år med tillsammans 9 milj. kr., och så sent som i beslut av riksdagen med anledning av proposition 1984/85:115 om regional utveckling och utjämning fick högskolan 8 miljoner för att förbrukas under fyra budgetår 1985/86–1988/89.

Med anledning härav har jag ansett att den alldeles nödvändiga förstärkning av resurser till högskolan i Luleå som jag föreslagit i min motion även denna gång kunde tas över anslag utanför ordinarie sakanslag, men väl genom finansiering över anslag som var avsedda för att användas inom länet för att man på sikt skall komma till rätta med undersysselsättningen.

Långsiktig satsning genom ökade anslag till högskolan i Luleå, även om det skulle ske på bekostnad av några miljoner mindre till beredskapsmedel, skulle vara av större värde för länet än de mer kortsiktiga insatser som några tiotal beredskapsarbeten innebär. Länet behöver ökade resurser för en långsiktig uppbyggnad av näringslivet, även om detta måste ske på bekostnad av kortsiktiga insatser av beredskapskaraktär.

Förhoppningsvis kommer dessa mina argument att vinna bättre gehör nästa gång jag anför liknande tankegångar i frågor som gäller regionala insatser.

Anf. 174 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Jag vill beröra motion A201 angående inbyggda verkstäder, inlämnad av Kenth Skårvik och mig. Vi är besvikna på utskottsmajoriteten, för den vet ju precis lika bra som övriga i utskottet och denna kammare att arbetsmarknaden för handikappade är en angelägen fråga. Förslaget i denna motion är ett försök att i viss mån underlätta för dessa människor att komma ut i näringslivet. Och enligt vår mening rör det sig inte om pengar utan snarare om en attitydförändring från Samhällsföretags sida, nämligen att ändra riktlinjerna för inbyggda verkstäder så, att avtal kan slutas även om företaget endast kan ta emot en eller två personer och inte fem.

Att ha ett handikapp betyder inte att man inte kan arbeta. Det betyder bara att man kanske arbetar i ett långsammare tempo, eller att det behövs särskilda anordningar på arbetsplatsen.

I min hemkommun fanns det den 28 februari i år 1 361 arbetssökande registrerade på arbetsförmedlingen. Av dessa var 107 arbetshandikappade. 47 % av dem hade varit anmälda mer än sex månader.

Utskottet säger i sin motivering till avslag att mindre företag som vill anställa handikappade kan göra detta med hjälp av lönebidrag.

Lönebidrag är en bra anställningsform för dem som t. ex. efter en svår sjukdom kämpat för att komma tillbaka till arbetslivet eller för dem som behöver längre tid på sig för att komma in i ett arbete. Lönebidraget trappas ju av efter hand, och det anser vi helt riktigt i de fall då den handikappade så småningom gör en mera fullgod arbetsinsats. Med en sådan inställning behöver varken arbetsgivare eller arbetstagare känna sig pressade. Men anställningar i denna form är också begränsade på grund av att de ekonomiska resurserna är otillräckliga. Folkpartiet har i tidigare motioner krävt att ramen för lönebidrag skall utökas.

Vår motion handlar inte om dem som kan få anställning med lönebidrag

utan om dem där man uttömt alla andra former för anställning. Och då anser vi att Samhällsföretags inbyggda verkstäder är en bra lösning.

Utskottet säger vidare att Samhällsföretag har kvar ansvaret för arbetsledning och för att de sociala målen fullföljs. Vi är övertygade om att småföretagarna och deras anställda väl så bra som Samhällsföretag kan uppfylla både kravet på arbetsledning och den sociala målsättningen.

Dessutom kostar detta enligt vår mening inget, snarare är det en förtjänst. Samhällsföretag erhåller ca 125 % i lönebidrag från staten medan företagen med inbyggda verkstäder endast får 100 %. Samhällsföretag får alltså viss ersättning för sina administrativa kostnader, vilket inte de enskilda företagen får. Trots detta erbjuder sig småföretagare att anställa arbetshandikappade.

Vi undrar om utskottsmajoritetens negativa inställning till de privata företagen beror på att man är medveten om att de har så goda resurser, att de kommer att nå goda resultat och att man tror sig inte kunna kontrollera dem på ett tillfredsställande sätt.

Från folkpartiets sida tror vi på de privata företagarnas goda vilja. De har ett personligt intresse och engagemang som gör att de tillsammans med sin personal på ett naturligare sätt än större företag kan ta hand om den handikappade. Den handikappade kommer in i en arbetsgemenskap som kanske kan utvecklas till personlig vänskap även på fritiden.

Att ha ett meningsfullt arbete är för de flesta av oss en självklarhet. Att stå utanför den gemenskapen kan ibland bli till en tragedi, framför allt om orsaken till arbetslösheten är någon form av arbetshandikapp. Att förtidspensionera människor, i synnerhet yngre människor, är slöseri med mänskliga resurser.

Vi anser därför att här föreslagna åtgärder dels är till fördel för de handikappade därför att de ges möjlighet att komma ut i näringslivet tillsammans med friska människor, dels ger Samhällsföretag fler platser att fördela. Som det är i dag kan Samhällsföretag inte ta emot alla som behöver arbete. Genom att tillvarata småföretagens erbjudande skulle man alltså frigöra platser inom Samhällsföretag.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 75 av Elver Jonsson och Charlotte Branting.

Anf. 175 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse på vad Erik Holmkvist hade att säga i sitt anförande och blev oerhört förvånad. Mycket av det han argumenterade för är ju redan genomfört och på gång i länet, så han har motionerat helt i onödan.

Han beklagade att arbetsmarknadsutskottet inte ställt upp på vissa av hans krav. Denna beklagan är väl närmast att rikta till hans egna partivänner. Det är ju viktigt att i första hand få med sig sitt eget parti innan man ställer krav på att andra skall ställa upp på de säregna moderata kraven.

Jag är inte särskilt imponerad i övrigt över moderaternas insatser i det här ärendet. Moderaterna har ju på ett antal punkter gått emot väsentliga krav som skulle ha betydelse för det län som Erik Holmkvist talade så varmt för. Jag tänker på återflyttningsbidraget och östra Norrbottenspaketet, som man helt och hållet yrkat avslag på.

Beträffande östra Norrbotten kan det bara konstateras att detta är en av de mest arbetslöshetsdrabbade regionerna i landet. Vi har haft en mångårig utflyttning av människor och hög arbetslöshet. Arbetslösheten i Pajala kommun är exempelvis 27 gånger större än i den kommun i landet som har den lägsta arbetslösheten.

Detta håller i dag på att lamslå östra Norrbotten. Att som socialdemokraterna tro att man kan rädda regionen med 22,5 miljoner är litet väl fantasifullt. Den friare användning av beredskapspengar som föreslås kommer nämligen inte att tillnärmelsevis räcka för att klara av problemen i en hårt arbetslöshetsdrabbad region.

Att förlänga beredskapsarbetena upp till tolv månader, att förlänga tiden för ungdomslagen och att lägga in insatser för utbildning är i och för sig bra åtgärder. Men de kommer inte alls att räcka till för att skapa den trygghet i regionen som människorna har anledning att kräva.

När vi från centerns sida har kritiserat dels den för dåliga satsningen, dels själva inriktningen av satsningen, har det skett mot bakgrund av att vi vet att pengarna kunde ha använts bättre. Man kunde exempelvis ha överfört resurser till utvecklingsfonden och förstärkt länsanslaget, som vi föreslagit – vi har föreslagit en kraftig uppräknig.

Det är inte med beredskapspengar som vi i första hand skall trygga sysselsättningen i regionen, utan det är genom långsiktiga närings- och regionalpolitiska åtgärder. I den reservation som Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson har avlämnat och som jag ber att få yrka bifall till finns mycket utförligt redovisat de förslag till åtgärder som centern har för att skapa sysselsättning och trygghet i östra Norrbotten.

Visserligen är vi positiva till att använda beredskapsmedlen litet friare – det ställer vi upp på. Men då räcker det inte med dessa 22,5 miljoner.

Det allvarliga i regeringens förslag och utskottsmajoritetens ställningstagande är att man säger att det handlar om en försöksverksamhet som skall kunna avbrytas efter ett år, om man inte lyckats minska arbetslösheten. Jag gör då en jämförelse – det finns ju andra regioner i landet som får ordentliga närings- och regionalpolitiska satsningar. Jag tänker exempelvis på Malmöregionen.

Om man gör en jämförelse med vad som satsas i detta sammanhang finner man en ordentlig obalans i prioriteringen. I en region som har så hög arbetslöshet som östra Norrbotten är det illavarslande att regeringen och utskottsmajoriteten säger att försöksverksamheten kan avbrytas efter en tid av ett år. Det kan tänkas att arbetslösheten minskar – det har den gjort i viss utsträckning under de senaste åren, och detta hänger samman med att man lyckats flytta ut människor i mycket snabb takt. Det är vad som håller på att ske.

Därför menar vi från centerns sida att vad som behövs är ett omfattande närings- och regionalpolitiskt program med en satsning på småföretag, produktutveckling och marknadsföring. Genom att fördela en del av de anslagen till utvecklingsfonderna och länsstyrelsen skulle vi få den offensiva satsning som människorna i regionen eftersträvar.

Det är ganska anmärkningsvärt att moderaterna yrkar avslag på vårt förslag till anslag. Det är förvånande att de tycker att 22,5 milj. kr. är för mycket pengar att satsa i en region i landet som har det svårt. Att t. o. m. moderater i Norrbotten skulle instämma i denna åsikt hade jag inte väntat mig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 62.

Anf. 176 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Jag beklagar att Per-Ola Eriksson inte har läst den motion som ligger till grund för skrivningen i betänkandet. Av den framgår klart och tydligt till vad de pengar som jag har äskat i motionen skall användas. Det är till data- och elektronikområdet, maskin- och verkstadstekniksområdet, metallurgi och arktisk teknik.

Utöver detta har jag skissat vad som händer på högskolan i Luleå. Det tycker jag är rimligt att göra med tanke på den förändring som de senaste tio åren har skett i Norrbottens län när det gäller tron på framtiden. Det är inget nytt. Jag ville bara säga att det är en långsiktig förändring som har skett.

Den satsning som vi vill göra på östra Norrbotten innebär en ökning av det samlade anslaget till länsstyrelsen. Det förslaget kommer vi att ta ställning till senare i vår. Vi tror att det är rimligt att anta att länsstyrelsen och länets egna myndigheter bättre kan försvara och utveckla länet än om det skall ske genom centrala beslut härifrån Stockholm.

Det är också vår ambition att satsa på östra Norrbotten. Men vi anser att det nu föreliggande förslaget inte är bra. Vi tycker helt enkelt att det är dåligt. I stället vill vi på det sätt som jag har redovisat stärka länet.

Skillnaden mellan centerns, socialdemokraternas och moderaternas politik för att stödja näringslivet är att vi tycker att skattepolitiken skall ändras. Företagen begär inte bidrag i första hand, utan en situation där de kan klara sin verksamhet utan bidrag. Det innebär att skatterna måste sänkas. Den dag centern ställer sig bakom de moderata skattesänkingsförslag som gäller företag tror jag att företagen i Norrbotten kommer att kunna utvecklas i mycket snabbare takt än hitintills.

Den förstärkning av de samlade länsanslagen som vi talar om kommer kanhända att ligga på en lägre nivå än centerns. Men sammanför man våra förslag därvidlag och skattesänkingsförslagen, finner man att Norrbottens företag och anställda kommer att gagnas mer genom våra förslag än genom centerns och socialdemokraternas.

Anf. 177 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Trots den sena timmen är jag tvungen att ta till orda i en replik till Erik Holmkvist.

Han sade att jag inte har läst motionen. Jo, jag har läst motionen mycket noggrant och många gånger. Jag har då kunnat konstatera att den är som ett tidningsreferat. I motionen beskrivs vad som redan är på gång i flera avseenden – forskningsrådets arbete, högskolans insatser m. m. I vissa frågor har Erik Holmkvist själv varit med om att i länsstyrelse och landsting besluta om de aktuella åtgärderna.

Detta är inte någon skattepolitisk debatt, Erik Holmkvist. I tisdags, då vi diskuterade regionalpolitik, då diskuterade Erik Holmkvist skatterna. I dag, då vi diskuterar arbetsmarknadspolitik, då drar Erik Holmkvist samma anförande en gång till. Jag tycker att vi skall diskutera hur vi skall minska arbetslösheten i östra Norrbotten. Det skall vi göra seriöst. Detta är ingen handelskammardebatt.

Anf. 178 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Per-Ola Eriksson, det är klart att debatten i första hand borde handla om att gå emot den socialistiska majoriteten. Men jag vill bara kort kommentera Per-Ola Erikssons inlägg.

Arbetslösheten kan vi få ned på många olika sätt. Det är detta vi försöker göra. Ett av sätten är att se till att företagen blir starka och kan utvecklas av egen kraft. Vi skulle kunna ha stadiga företag om vi hade ett sådant skattetryck att företagen kunde utvecklas och så att de inte tvingades att låna pengar. När det inte finns möjlighet att låna pengar tvingas de begära bidrag.

Jag tycker att det framgår klart och tydligt av utvecklingen inom näringslivet i dag att vad som fattas för att man skall kunna anställa fler människor är en sänkning av skattetrycket också i Norrbotten.

Anf. 179 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Erik Holmkvist vill satsa på företagen och skapa sysselsättning i dessa. Det måste innebära att moderaterna, då vi senare skall behandla stödet till utvecklingsfonderna, kommer att ställa upp på centerns krav.

Anf. 180 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Jag vet inte vad som nu har hänt, men om vi hade spelat schack hade man kunnat säga att det har varit en rockad i talarlistan. Vad det beror på vet jag inte.

Jag skall nu ta upp frågan om ungdomsarbetslösheten.

Ungdomsarbetslösheten är i grunden en del av den övriga arbetslösheten. Den utgör alltså inget problem för sig utan är en del av den övriga arbetslösheten. Men arbetslösheten bland unga människor är särskilt allvarlig, eftersom det handlar om deras första möte med arbetsmarknaden. På sikt kan därför unga människor som tvingas till arbetslöshet få betydligt större problem än äldre.

Detta konstaterande innebär dock inte att det finns några genvägar i kampen mot ungdomsarbetslösheten. Fasta jobb till de unga kan endast skapas med en politik som avser att tillfredsställa en rad mänskliga behov i vad gäller vård, omsorg och utbildning genom bl. a. utveckling av samhälls-ägd förädlingsindustri. Såväl socialdemokratiska som borgerliga regeringar har i vårt land försökt göra kampen mot ungdomsarbetslösheten till en fråga om att komma på nya typer av sÄrlösningar, vilkas främsta syfte tycks ha varit att dölja de besvärande ungdomsarbetslöshetssiffrorna. Oavsett om namnet varit yrkesintroduktion, ungdomsslussar, ungdomsplatser eller ungdomslag har de ett gemensamt, nämligen att det handlar om sÄrlösningar som gör att de unga försvinner ur den officiella arbetslöshetsstatistiken och att alla dessa

sysselsättningar är lågt eller mycket lågt betalda, vilket gör dem omöjliga att leva på.

I dag existerar dock en mängd både sär- och tvångslösningar gentemot de unga på arbetsmarknaden. Det finns mycket kritik att rikta mot dessa.

Ungdomsplatserna infördes 1981 och gäller ungdom mellan 16 och 17 år. De unga arbetar åtta timmar per dag för en lön som är så låg att jag inte ens vill nämna den. Här hamnar alla de unga som inte vill fortsätta i gymnasieskolan eller som inte har kommit in i gymnasieskolan. Skolmyndigheterna har fortfarande ansvaret för dessa unga. Även om det är sagt att "ungdomsplatsare" inte skall utföra fast anställdas arbetsuppgifter så är detta ofta fallet. Många gör alltså riktiga arbetsinsatser men betalas med helt otroligt dåliga löner.

Ungdomslagen infördes 1984 och gäller åldersgruppen 18-19 år. Avsikten är att kommunerna via ungdomslagen skall få bort alla ungdomar i den åldersgruppen från öppen arbetslöshet. I ungdomslagen arbetar de unga fyra timmar per dag mot en lön som inte skall nämnas. Flertalet finns inom den offentliga sektorn. Det är sagt att "ungdomslagarna" inte skall utföra arbetsuppgifter som borde utföras av fast anställd personal. Men i verkligheten spelar dessa ungdomar en viktig roll. Det finns exempel på fritidsgårdar, daghem, vårdcentraler och sjukhus där man kallt räknar med ungdomslag för att arbetsuppgifterna skall kunna lösas. Men en lön att leva på skall ungdomarna inte ha. De tvingas att bo hemma eller att gå till det sociala för att få hjälp.

Örebromodellen är en lokal utveckling av ungdomslag som hyllats av många. Jag skall inte närmare gå in på hur den är uppbyggd. Problemen även med Örebromodellen är att många utför verkliga och nyttiga arbeten men utan att för den skull vara säkra på arbete efter 24 års ålder. Ersättningen är visserligen bättre än i ungdomslagen men fortfarande väldigt låg.

Det gemensamma för alla dessa tre i dag existerande särlösningar för de unga är att de på intet sätt skapar fler jobb. Den dag man fyller 20 eller 24 år är man utan jobb igen. Det skapar inte trygghet för framtiden. Ungdomslagen skapar inte ens trygghet för nästa dag, eftersom det inte finns ordentlig anställningstrygghet för "ungdomslagare". De kan bli uppsagda från en dag till en annan. I vissa fall kan det handla om något längre tid, men de har långt ifrån normal anställningstrygghet.

Den enda riktiga linjen i kampen mot ungdomsarbetslösheten är att skapa nya fasta jobb med löner som går att leva på. Det finns i dag stora behov av mer personal inom barnomsorgen, inom äldreomsorgen, inom hälso- och sjukvården, inom utbildningen och på kulturområdet. Det handlar således om grundläggande mänskliga och samhällsliga behov som måste tillfredsställas. Många nya jobb kan dessutom växa fram genom en satsning på ökad förädling inom svensk industri. En utbyggnad av den offentliga sektorn i vad gäller omsorg och utbildning bör alltså gå hand i hand med en utbyggnad av samhällsägda förädlingsindustrier. Det är på detta sätt som man kan skapa fasta jobb med lön att leva på.

Ett annat tillvägagångssätt är en förkortning av arbetstiden. Det skapar utan tvivel fler arbetstillfällen. Det är klart att det inte skulle lösa hela arbetslöshetsproblematiken, men det skulle vara ett bra hjälpmedel. En

förkortning av arbetstiden skulle ge många deltidsarbetande kvinnor ett välbehövligt lönelöft. Mer än hälften av de yrkesverksamma kvinnorna arbetar redan nu någon form av deltid. De har på eget initiativ redan genomfört en arbetstidsförkortning.

Jag skulle vilja ställa ett par frågor till socialdemokraterna. Jag har deras program och stadgar framför mig. På s. 41 står följande: "Arbetslivet organiseras för att uppfylla kraven på trygghet i anställning, säkerhet till liv och hälsa och tillfredsställelse i arbetet." Då kan man fråga sig: Är det en tillfredsställande situation för dem som arbetar i ungdomslag på ungdomsplatser?

Litet högre upp på samma sida står följande: "Semester med ersättning som ger möjlighet till god rekreation." Det kan alltså inte gälla dessa människor, ungdomar, av vilka många har uppnått myndig ålder. De har inte den möjlighet som socialdemokraterna förespråkar. Det skulle vara intressant att få höra vad man har för kommentar till detta.

När man hör borgerligheten tala om ungdomslagen och att ungdomarna skall ha lägre löner på arbetsmarknaden än vad de har i dag, förstår man en sak: att tala om fackliga frågor med borgerliga är ungefär som att försöka bita sig själv i baken – det är alldeles omöjligt.

Om man studerar hur det är ute på arbetsmarknaden i dag och tar reda på vad avtalen för ungdomar – och även avtalen över huvud taget – gäller, finner man att det finns olika ingångslöner för olika grupper, oavsett vilket yrke man väljer. Även om man hör till dem som så att säga ligger överst på ålderslistan och inte kallas ungdom längre, har man en lärotid och lägre lön. Det måste således i all rimlighets namn komplicera arbetsmarknaden – ja, det kan bli hur tokigt som helst – om förslagen i fråga skulle vinna gehör. Förhoppningsvis finns det här i riksdagen inte något underlag för en politik av nämnt slag.

Anf. 181 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag hade tänkt säga några ord om AMS egenregiverksamhet, eller – vilket är mera korrekt – om avskaffandet av denna verksamhet, för det är ju vad utskottsmajoriteten föreslår. Andra talare har också berört den här frågan, bl. a. Sigge Godin. Han talade varmt för de människor som det här gäller. Men i en motion har han själv föreslagit en avveckling av denna verksamhet. Till skillnad från Sigge Godin har jag undertecknat en motion som innehåller krav på en fortsatt verksamhet.

Jag fortsätter så med några citat ur ett brev från Strömsunds kommun i Jämtland som samtliga riksdagsmän i Norrlandslänet har fått:

"I nyss framlagda budgetproposition föreslås att AMS egenregiarbeten samt SA-arbetsplatser med förlägningsboende ska avvecklas och läggas ner.

I Strömsunds kommun berörs skogsstationen i Hoting, som sysselsätter 2–3 fast anställda samt 20–25 anvisade beredskapsarbetare samt SA-arbetsplatsen i Viken, Hammerdal, med förlägningsboende. Där sysselsätts 10 fast anställda och 20–25 anvisade.

Strömsunds kommun har under tiden AMS-kommittén utrett frågan på olika sätt protesterat mot förslagen att avveckla dessa arbetsplatser.

Arbetslösheten i kommunen ligger på en hög nivå, 499 personer i

november 1985, 5,07 % trots stora insatser i beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning.

Beredskapsarbeten november 1985	160 personer
Arbetsmarknadsutbildning november 1985	111 personer
Ungdomslag november 1985	101 personer

En stor del av beredskapsarbetena drivs i kommunal regi via investeringsarbeten och tjänstarbeten. Budgetåret 1984/85 sysselsattes via kommunala beredskapsarbeten ca 70 årsarbetare. Den kommunala nettokostnaden för dessa arbeten var ca 10 miljoner kr. Till detta kommer att vi i kommunen sysselsätter ca 80 av totala antalet ungdomslagsplatser.”

Det här var alltså citat ur brevet från Strömsunds kommun. Kommunen förväntar sig också att de norrländska riksdagsmännen säger nej till en nedläggning av AMS egenregiverksamhet. Jag skulle vilja utvidga detta och säga att alla ledamöter borde säga nej. Det finns inte någon som helst logik i resonemanget om att avveckla den här verksamheten. Tvärtom finns det en rad tunga skäl för att behålla egenregiverksamheten.

Det är märkligt att en verksamhet avvecklas utan att det finns en ny huvudman som har beredskap, medel eller kompetens till sitt förfogande. Det är tydligen tänkt att AMS egenregiverksamhet fortsättningsvis skall hamna i huvudsak under kommunens ansvar.

Brevet från Strömsunds kommun, som jag citerade ur – och det är flera kommuner som befinner sig i samma situation –, visar med tydlighet hur de till det yttersta försöker skapa sysselsättning och att det kostar stora pengar för kommunerna. Skall man nu lasta över ännu större bördor på fattiga glesbygdskommuner, samtidigt som man är beredd att dra in miljarder till staten från kommunerna?

Jag vill också betona att den samlade arbetarrörelsen i åtminstone två Norrlandslän klart har uttalat sin bestämda protest mot en avveckling av denna egenregiverksamhet.

I vårt parti är vi självfallet bestämda motståndare till att egenregiverksamheten upphör. Arbetena sysselsätter för närvarande främst arbetslösa med socialmedicinska arbetshandikapp. Därutöver förekommer arbeten för äldre, lokalt bunden arbetskraft, främst i Norrlandslänen. Behovet av fortsatta insatser är stort – det vore rimligare att diskutera en utökning av denna verksamhet i stället för att lägga ned den.

Jag vill också framhålla att arbetsmarknadsstyrelsen genom sin organisation för egenregiverksamhet har byggt upp och vidareutvecklat en organisation med unik kompetens, vilken bör tillvaratas för bedrivande av verksamhet för de utslagna, anvisade människor som verksamheten sysselsätter.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 27, och jag utgår från att den får en bred anslutning främst från de norrländska ledamöterna.

Jag noterar att utskottets socialdemokratiska talesmän och -kvinor tydligen har lämnat kammaren. Jag hade tänkt ställa en del frågor till dem, men detta kanske är för känsligt att diskutera.

Prot. 1985/86:108
3 april 1986

Arbetsmarknadspolitiken

Anf. 182 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Även jag tänker i denna debatt ta upp förslaget om en avveckling av AMS egenregiverksamhet.

I budgetpropositionen föreslår regeringen att all AMS egenregiverksamhet skall avvecklas under 1986. Utskottsmajoriteten har ställt sig bakom regeringens förslag på denna punkt.

Egenregiverksamheten omfattar i dag 13 olika förläggningar i landet. Tillsammans med Nils Nordh tar jag i motion A235 upp frågan om framtiden för en av dessa förläggningar, nämligen AMS-arbetsplatsen på Visingsö. Den är i stora stycken unik och skiljer sig på flera punkter från de övriga förläggningarna.

Sedan starten av verksamheten 1964 har socialmedicinskt handikappade här utfört arbeten inom en rad områden, t. ex. skogsvård, naturvård, restaurering och skötsel av fornminnen och byggnadsminnesmärken. Det har skett i samarbete med domänverket, skogsvårdsstyrelsen, riksantikvarieämbetet och Jönköpings kommun. Förläggningen har varit uppbyggd med hyreslägenheter för eget boende. Jönköpings kommun har svarat för vissa gemensamma funktioner som kök och dygnet-runt-tillsyn. AMS har stått för arbetsledning och administration.

Arbetsplatsen sysselsätter utöver de 24 personer som ingår i arbetslagen ytterligare 12 helårsanställda visingsöbor.

En avveckling av denna arbetsplats skulle vara ett mycket hårt slag för Visingsö. Ön har 740 invånare, och en arbetsplats som sysselsätter 36 personer är i det perspektivet en stor arbetsplats. En nedläggning skulle slå hårdare mot Visingsö än nedläggningen av Kockums slår mot Malmö.

Man kan fråga sig om arbetsmarknadsutskottets majoritet verkligen har satt sig in i vad de här arbetsplatserna betyder på sina resp. orter. De vaga formuleringar som finns på s. 40 i betänkandet tyder inte på det.

Visingsö har sedan 1976 glesbygdstöd för att man skall kunna vända den negativa befolkningsutvecklingen och skapa nya jobb på ön. Avvecklar man befintlig statlig verksamhet samtidigt som man försöker skapa nya jobb med andra statliga pengar, så blir ju resultatet plus minus noll. Den utveckling som man eftersträvar uteblir, och man tvingas dessutom sätta in ännu mera pengar för att skapa jobb till de visingsöbor som blir arbetslösa.

När det gäller de personer som sysselsätts i arbetslagen så talar man vackert i betänkandet om deras möjligheter att få fortsatt sysselsättning inom andra skyddade verksamheter. Verkligheten är annorlunda. För dem som i dag sysselsätts vid arbetsplatsen på Visingsö är alternativet i de flesta fallen sjukhusvård eller annan institutionsvård. På den här punkten skiljer sig alltså arbetsplatsen från de flesta SA-arbetsplatser i landet. Kostnaderna för den vården, plus det faktum att de där kommer att må sämre än de gör i dag, skall ställas mot kostnaderna för att fortsätta den här typen av arbeten. Det blir minsann inte billigare för samhället.

Den tidsram som har satts upp för avvecklingen av AMS engagemang är mycket snäv. Verksamheten skall avvecklas successivt fram till årets slut. Vi motionärer har därför krävt att AMS ansvar för arbetsplatsen på Visingsö skall kvarstå tills man får fram en ny huvudman för verksamheten och att

AMS skall åläggas ett ansvar att leda arbetet med att få fram en ny huvudman.

Utskottsmajoriteten har inte ens bemödat sig att i betänkandet kommentera dessa yrkanden. Det är vi naturligtvis besvikna över. Det här leder till att jag måste ställa ett par frågor till utskottsmajoriteten.

Man talar i betänkandet på s. 40 om att andra myndigheter, t. ex. skogsvårdsstyrelserna, skulle kunna bereda den här gruppen människor arbete i fortsättningen. Mig veterligen har varken skogsvårdsstyrelsen eller riksantikvarieämbetet i dag några pengar för att ta över de här berörda människorna. Kommer det att anslås särskilda pengar till dessa myndigheter efter årsskiftet?

Den andra frågan gäller tidsperspektivet. Alla inblandade intressenter i arbetsplatsen på Visingsö från länsarbetsnämnd till andra statliga myndigheter är överens om att arbetsplatsen fungerar mycket bra och att det är värdefullt att den får fortsätta sin verksamhet även efter årsskiftet. Ett arbete har påbörjats när det gäller att finna en ny form av huvudmannaskap. Man har bl. a. diskuterat en stiftelse. Anser inte utskottsmajoriteten det rimligt att man får den tid på sig som man behöver för att kunna slutföra detta arbete även om det innebär att man passerar den tidsgräns som är fastställd för avvecklingen?

Herr talman! Med tanke på kammarens tidsschema skall jag begränsa mig till dessa båda frågor.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, yrka bifall till reservation 26.

Anf. 183 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! Stockholms län har en större andel långtidsarbetslösa med social-medicinska handikapp än landet i övrigt. Orsaken till detta är de brutala utslagningseffekter som en hårt kommersialiserad storstad som Stockholm ger upphov till. Den här gruppen som i december 1985 utgjorde 570 personer av de öppet arbetslösa tenderar att växa, och tiderna av arbetslöshet blir längre och längre. Dessa långtidsarbetslösa är inte hjälpta av att antalet arbeten i länet ökar. De är heller inte hjälpta av den omorganisation inom arbetsmarknadsverket som nu pågår med en satsning på ökad service och arbetsförmedling. Vi hyser farhågor för att det här blir en service för företagen och att det knappast kommer dessa grupper till del.

En direkt placering i arbete, även om det sker i någon s. k. skyddad form, kan innebära nya misslyckanden för individen. Oftast krävs stora insatser av både medicinsk och social karaktär, såväl före som under arbetsplaceringen. Under åren har olika insatser prövats. Utöver de traditionella beredskapsarbetena, anställningar med lönebidrag och utbildning genom AMU har olika projekt genomförts. Projekten har varit lokalt inriktade eller riktade mot vissa grupper och har bestått i en kombination av både medicinska och sociala åtgärder med inslag av utbildning och arbete, oftast i samarbete med sociala myndigheter och försäkringskassa.

Men det som saknas är en utvärdering av de olika projekten och åtgärderna. Det bör ankomma på AMS och länsarbetsnämnden att ta initiativ till en sådan utvärdering, anser utskottet, och det avstyrker därmed motionens förslag. Självfallet anser också vi att utvärderingen skall ske inom

verket, men här som överallt annars handlar det givetvis om resurser till en sådan utvärdering. Och det finns knappast utrymme med nuvarande resurser till detta. Men det måste väl ligga i statens intresse att satsade medel ger största möjliga utdelning. Det kan bli en besparing på sikt om vi vet vilka åtgärder som verkligen har en effekt, som ger arbete och därmed skall användas. När insatserna misslyckas och åtgärderna inte leder till att människor med socialmedicinska handikapp kan arbetsrehabiliteras får samhället ökade kostnader i form av förtidspensionering, sjukersättning, ökade vårdkostnader och socialbidrag. Och individen drabbas hårt genom fortsatt utslagning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 65.

Anf. 184 BIRGIT HANSSON (vpk):

Herr talman! Nils Berndtson har i en motion A226 tagit upp behovet av att få en samlad kartläggning av arbetslöshetens konsekvenser, framför allt de samhällsekonomiska konsekvenserna. Motionen har sin utgångspunkt i en undersökning som två ekonomer har gjort och som gäller Motala kommun i Östergötland. För Motalas del gäller att under några år kring decennieskiftet 1979-1980 försvann vart fjärde industrijobb, vilket är detsamma som 2 000 arbetstillfällen. I dag är 700 personer öppet arbetslösa och 2 000 föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, detta i en befolkning av 40 000. Tyvärr är situationen i Motala knappast unik utan får väl tvärtom betraktas som representativ för många kommuner i Sverige.

Vad hittade då de ekonomer som undersökte Motala kommun? Jo, att arbetslösheten i denna kommun kostade samhället 134 milj. kr. under ett år, vilket skulle motsvara ca 90 öre i kommunalskatt för Motalas del om allt hade gått över kommunens budget. I den här summan ingår arbetslöshetsförsäkring, KAS, socialbidrag och förtidspensionering med ca 50 milj. kr., utbildning och rekryteringsstöd med ca 40 milj. kr., beredskapsarbeten och andra sysselsättningsskapande åtgärder med 40 milj. kr. Detta är oväntat stora utgifter för samhället.

I Motala finns ett AMU-center med 500 platser, beredskapsarbeten och ungdomslag sysselsätter 300-400 personer, 80 personer finns i skyddad verksamhet, 70 har förtidspension, delvis av arbetsmarknadsskäl, och 700 familjer har socialbidrag, också delvis av arbetsmarknadsskäl.

Forskarna har kunnat konstatera att det skulle bli obetydligt dyrare med t. ex. beredskapsarbete än med socialbidrag, att detta skulle vara positivt för samhälls ekonomin, men att det i så fall skulle kräva en omfördelning mellan stat, landsting och kommun på ett helt annat sätt än vad som sker i dag.

Trots att denna undersökning är den samhällsekonomiskt mest heltäckande som gjorts - den rubricerades som unik när den presenterades - har jag uppfattningen att man i den ändå inte kunnat ta med alla aspekter. Många kommuner har t. ex. i vinter liksom föregående vinter dragit in på snöskottning och sandning av trottoarer. De besparingar som görs genom detta förfarande ger i andra änden kostnader för arbetslöshet, vilka täcks in i undersökningen, men också kostnader för hälso- och sjukvård på grund av ökat antal olycksfall och skador, speciellt bland de äldre.

Jag vill passa på att understryka att varken vår motion eller den här

refererade undersökningen tar upp de kostnader som arbetslösheten innebär mänskligt sett, vilket är nog så viktigt men betydligt svårare att mäta ekonomiskt.

I utskottets skrivning angående denna motion redovisas helt kortfattat den forskning som pågår beträffande arbetslöshetens konsekvenser. Jag får dock inte det intrycket att man någonstans är inne på den breda samhällsekonomiska belysning som efterlyses i motionen. 134 milj. kr. kostade arbetslösheten i Motala. Vad kostar egentligen arbetslösheten i Sverige i form av direkta utgifter och i form av uteblivna inkomster och utebliven produktion? Det handlar här om resurser som skulle kunna få en helt annan och positiv effekt, om de sattes in för arbetsskapande åtgärder.

Ett sådant samlat grepp, herr talman, om arbetslöshetens kostnader är vad vpk efterlyser i motion A226, vilken jag härmed yrkar bifall till.

Anf. 185 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Med tanke på den sena timmen skall mitt anförande gå snabbt.

I motion A265 har Karin Israelsson och jag tagit upp ett antal exempel på insatser för att minska arbetslösheten bland psykiskt utvecklingsstörda. Det är inget tvivel om att den gruppen människor har svårare att få arbete än alla andra. De har dessutom svårare än andra att kompensera arbetslösheten med andra meningsfulla aktiviteter.

Av de ca 37 000 utvecklingsstörda i vårt land är det endast 15 % som har arbete på den reguljära arbetsmarknaden eller i skyddad verksamhet. Ändå har de utvecklingsstörda lika väl som andra människor behov av den stimulans och den känsla av att bidra till produktionen som ett arbete ger – en självkänsla, om man så vill. Arbetslöshet är naturligtvis nedbrytande för alla och medför i förlängningen stora samhällskostnader av annat slag, exempelvis på vårdområdet.

Det är heller inget tvivel om att det bland människorna i denna grupp finns en reserv med resurser och förmåga att göra sig gällande på arbetsmarknaden om de bara får chansen. Under åren 1983 och 1984 genomfördes i några län en verksamhet med koncentrerade insatser för att skaffa arbete åt unga handikappade. Denna utföll med gott resultat, eftersom 33 % av de 547 ungdomarna fick arbete. Det rör sig alltså om helt andra tal än de 15 % som jag nämnde tidigare.

Vi menar att detta visar att man med särskilda insatser kan nå mycket positiva resultat. En sådan åtgärd är systemet med s. k. kontaktpersoner vid länsarbetsnämnderna. Det är nämligen oerhört viktigt att det finns kunskap om handikappets innebörd hos den tjänsteman man träffar.

Jag konstaterar att utskottet uttrycker sympati för "det behjärtansvärda ändamål det här gäller" – för att citera betänkandet på s. 41. Det är bara det att det inte räcker med sympatier. Det behövs en klar viljeinriktning och konkreta åtgärder. Jag påstår att detta saknas hos både propositionsförfattare och utskottsledamöter, vilket är att djupt beklaga.

När det gäller vårt förslag om att använda de s. k. uppsökarmedlen i särskild utsträckning för denna grupp handikappade hänvisar utskottet till rehabiliteringsberedningens arbete, trots att frågan en gång tidigare har

beretts i ett utredningsarbete, nämligen i handikappkommitténs betänkande Vågar till arbete.

I motionen tar vi också upp frågan om anordningsbidrag på arbetsplats för hjälp i form av fadder- och stödpersonal utöver de bidrag till arbetsbiträde som kan utgå i vissa fall. Inte heller detta förslag har funnit nåd inför utskottet, som avstyrker det med motiveringen att man inte kan ha två bidragsformer för arbetsbiträde. Ändå har Riksförbundet FUB i sitt resmässvar över just Vågar till arbete klart uttalat att det personliga stödet är det viktigaste hjälpmedlet.

Behovet av ett mera flexibelt, särskilt lönebidrag har påtalats av ett flertal motionärer. Till betänkandet har avgivits en trepartireservation, nr 68, till vilken jag yrkar bifall.

Herr talman! Jag yrkar dessutom bifall till folktopareservationen nr 28 och kommer vid en eventuell omröstning att stödja densamma.

I ett särskilt yttrande, nr 11, har frågan om ett reformerat bilstöd tagits upp. Jag vill instämma med vad Elver Jonsson har sagt om den frågan tidigare i dag och påtala det absolut nödvändiga i att ett regeringsförslag snarast framläggs som är knutet till handikappet och inget annat.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 28 och 68 och dessutom till övriga yrkanden i motion A265.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (förutsättningarna för arbetsmarknadspolitiken)

Först biträdades reservation 1 av Elver Jonsson m. fl. med 137 röster mot 16 för reservation 2 av Lars-Ove Hagberg, 134 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 148 röster mot 140 för reservation 1 av Elver Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Bertil Danielsson och Ewy Möller (båda m) anmälde att de i huvudvoteringen avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 2 (arbetstidsförkortning som sysselsättningspolitiskt instrument)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (inriktningen av arbetsmarknadspolitiken 1986/87)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 4 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels reservation 5 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors,
dels reservation 6 av Lars-Ove Hagberg,
bifölls med acklamation.

Mom. 4 (de arbetsmarknadspolitiska insatsernas omfattning under nästa budgetår)

Hemställan

Först biträdades hemställan i reservation 7 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – som ställdes mot hemställan i reservation 8 av Börje Hörnlund och

Ingvar Karlsson i Bengtsfors – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 7 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – genom uppresning.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 9 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 5 (forskning om arbetslöshetens konsekvenser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion A226 av Nils Berndtson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (kvinnornas sysselsättningsmöjligheter)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 10 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 11 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 7 (förutsättningarna för ökad sysselsättning för ungdom)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (avskaffande av ungdomslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 97 för reservation 13 av Alf Wennerfors m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (åtgärder för ungdomar i åldern 20–24 år)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 10 och 11 (översyn av det arbetsmarknadspolitiska åtgärdssystemet för ungdomar m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 42 för reservation 15 av Elver Jonsson och Charlotte Branting. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 och 13 (insatser för fasta jobb åt ungdomar m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 15 för reservation 17 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 14 (lärlingsutbildning i hantverksyrken)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 18 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 19 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 16 (arbetsmarknadspolitiskt motiverat stöd till ungdomsföretagande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (stöd till kooperativt ungdomsföretagande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (utökning av arbetstiden i ungdomslag)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 15 för reservation 22 av Lars-Ove Hagberg. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 24 (egenregiverksamheten)

Först biträdades reservation 26 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors med 42 röster mot 15 för reservation 27 av Lars-Ove Hagberg. 230 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 232 röster mot 54 för reservation 26 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 25 (kontaktpersoner för psykiskt utvecklingsstörda)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (anslag till Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (bibehållande av återflyttningsbidraget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (bidraget för anställning av medflyttande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (anslag till Arbetsmarknadsservice)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 43 (målen för AMU)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (genomförandet av den nya AMU-organisationen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 47 (utbildningsbidrag till vuxna med läs- och skrivsvårigheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 48 (utbildning av nyanställda inom tekoindustrin)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 50 (anslag till Arbetsmarknadsutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 55 (dagpenningen inom arbetslöshetsförsäkringen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 39 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels reservation 40 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors,
dels reservation 41 av Lars-Ove Hagberg,
bifölls med acklamation.

Mom. 56 (kontant arbetsmarknadsstöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 42 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 57 (utbildningsbidragen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 45 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 58 (anslag till Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 46 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 59 (ökad egenavgiftsfinansiering av arbetslöshetsförsäkringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 60 (utredning om reformerat system för arbetslöshetsförsäkringen)
Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 141 för hemställan i reservation 49 av Elver Jonsson m. fl.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 224 röster mot 15 för den i reservation 50 av Lars-Ove Hagberg anförda motiveringen. 48 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 61 (följsamhet mellan löneutveckling och arbetslöshetsersättning)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 51 av Elver Jonsson
m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 63 (ny anslagsteknik för anslaget Sysselsättningskapande åtgärder)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 52 av Alf Wennerfors
m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 64 (basprogram för arbetsmarknadspolitiska åtgärder i vissa län)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 53 av Lars-Ove
Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 65 (särskilda stödåtgärder vid företag i sysselsättningssvaga orter)
Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 17 för reservation 54 av
Lars-Ove Hagberg.

Mom. 67 (avveckling av rekryteringsstödet)
Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 15 för reservation 55 av
Lars-Ove Hagberg, 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 68 (omfattningen av beredskapsarbetena m. m.)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 56 av Alf Wennerfors
m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 71 (ökade beredskapsmedel till natur- och kulturminnesvård)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 57 av Lars-Ove
Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 75 (en förlängning av tiden för starta-eget-bidraget)
Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 43 för reservation 58 av
Elver Jonsson och Charlotte Branting.

Mom. 76 (medel till industribeställningar)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 59 av Alf Wennerfors
m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 81 och 82 (utvecklingsinsatser i östra Norrbotten)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 61 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels reservation 62 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors,
bifölls med acklamation.

Mom. 86 (riktlinjer för sysselsättningsåtgärder för arbetshandikappade)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 63 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels reservation 64 av Lars-Ove Hagberg,
bifölls med acklamation.

Mom. 88 (insatser för svårplacerade i Stockholms län)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 65 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 90 (de s. k. uppsökarmedlens användning bland de utvecklingsstörda)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion A265 av Gunhild Bolander och Karin Israelsson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 91 (bidrag till arbetsbiträde)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 66 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 92 (anordningsbidrag på arbetsplats)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion A265 av Gunhild Bolander och Karin Israelsson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 93 (arbetshjälpmedel åt arbetshandikappade egna företagare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 67 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 95 (den allmänna utformningen av lönebidraget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 68 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 96 (introduktionsbidraget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 69 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 97 (det särskilda lönebidraget)

Först biträdades reservation 70 av Elver Jonsson och Charlotte Branting med 54 röster mot 19 för reservation 71 av Lars-Ove Hagberg. 214 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 230 röster mot 41 för reservation 70 av Elver Jonsson och Charlotte Branting. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 98 (lönebidrag till allmännyttiga organisationer m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 54 för reservation 72 av Elver Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 101 (utslussning av anställda från Samhällsföretagsgruppen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 74 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 102 (inbyggda verkstäder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 75 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 103 (prioritering av vissa handikappgrupper)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 76 av Elver Jonsson och Charlotte Branting,
dels reservation 77 av Lars-Ove Hagberg,
bifölls med acklamation.

Mom. 105 (sysselsättningsvolymen inom Samhällsföretagsgruppen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 78 av Elver Jonsson m. fl.,
dels reservation 79 av Lars-Ove Hagberg,
bifölls med acklamation.

Mom. 107 (långsiktig plan för Samhällsföretagsgruppen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 80 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 108 (driftbidraget till Samhällsföretagsgruppen)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 81 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 109 (anslag till Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 82 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 110 (anslag till Statsbidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgi-
vare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 83 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

44 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

45 § Anf. 186 ANDRE VICE TALMANNEN:

På morgondagens föredragningslista upptas socialutskottets betänkande 15 och utrikesutskottets betänkande 19 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

46 § Kammaren åtskildes kl. 00.03.

Prot. 1985/86:108
3 april 1986

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren